

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών επιστημών και Διοίκησης

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Διοίκηση
Επιχειρήσεων με κατεύθυνση Τραπεζική και
Χρηματοοικονομική**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Στατιστική ανάλυση των στεγαστικών δανείων στην
Ελλάδα πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης**

**Ονοματεπώνυμο Φοιτητή
Αλμπέρτος Σαμπάχ**

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Γεωργία Παζαρζή**

Μάιος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Διοίκηση Επιχειρήσεων με

κατεύθυνση Τραπεζική και Χρηματοοικονομική

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Στατιστική ανάλυση των στεγαστικών δανείων στην
Ελλάδα πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης**

**Ονοματεπώνυμο Φοιτητή
Αλμπέρτος Σαμπάχ**

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Γεωργία Παζαρζή**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2017

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή σκοπό έχει να διερευνήσει τη σύγκριση της πορείας των στεγαστικών δανείων στην Ελλάδα πριν και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Ειδικότερα, εστιάζει στα δάνεια που χορηγήθηκαν στα ελληνικά νοικοκυριά και συγκρίνει την πορεία των υπολοίπων τους σε μια σειρά ετών.

Αρχικά γίνεται μια εισαγωγή στη μέθοδο του αντιπραγματισμού, προκειμένου να προσδιοριστεί ένα εναλλακτικό προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο προϋπήρχε αυτού.

Στη συνέχεια ορίζεται το χρήμα, καθώς και τα χαρακτηριστικά του. Επίσης, αναφέρονται οι συμμετέχοντες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Ακολουθεί η έννοια του δανεισμού, καθώς και ο ορισμός του στην Ελλάδα.

Από τα διαγράμματα και την επεξεργασία τους προκύπτει ότι τα υπόλοιπα στεγαστικών δανείων για τα ελληνικά νοικοκυριά ενώ αυξάνονταν σε σημαντικό βαθμό πριν από την κρίση, αρχικά μειώθηκε απότομα ο ρυθμός ανόδου τους και σταδιακά επικράτησαν σταθεροποιητικές τάσεις, οι οποίες κατέληξαν να γίνουν ελαφρά πτωτικές.

Στα καταναλωτικά δάνεια παρατηρείται ανάλογο φαινόμενο, με τη διαφορά ότι δεν υπήρχε εξαρχής τόσο μεγάλη αύξηση του υπολοίπου τους συγκριτικά με τα στεγαστικά. Πράγματι, παρουσιάζουν και τούτα σταδιακή μείωση με την πάροδο των ετών.

Abstract

This postgraduate thesis has as a goal to investigate the course of the housing loans in Greece before and during the present economic crisis.

In particular, its focus is on the loans given to the greek households and comparing the loans balance during a specific period of time.

At first an introduction is made to the bargaining system of trading, in order to determine the alternative to the monetary system, which pre-existed.

What follows is the definition of the term “money” and its characteristics. The participants in the monetary system are also mentioned.

After the above comes the meaning of lending and its definition in Greece.

From the diagrams that follow and their analysis, one reaches to the conclusion that, while the greek housing loans balances were importantly increasing before the crisis, firstly the growth rate dropped abruptly, and gradually stabilizing trend prevailed, which ended up to become slightly declining.

On consumer loans one can see an analogue behavior, with only different the fact that they weren't increasing at first as fast as the housing loans. Gradually, they also show a balance decline during the following years.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την υπεύθυνη καθηγήτριά μου κα. Γεωργία Παζαρζή, για τις συμβουλές, οδηγίες και επισημάνσεις της κατά τη διάρκεια προετοιμασίας της εργασίας.

Επίσης, ευχαριστώ πολύ την οικογένειά μου η οποία με στήριξε και πάντα με στηρίζει σε όλα τα βήματα της ζωής μου.

Περιεχόμενα

	Περίληψη (στα Ελληνικά)	
	Περίληψη (στα Αγγλικά)	
	Ευχαριστίες	
1.	Εισαγωγή	<u>1</u>
2.	Ο αντιπραγματισμός	<u>3</u>
2.1	Πλεονεκτήματα.....	<u>3</u>
2.2	Μειονεκτήματα.....	<u>4</u>
3.	Το χρήμα	<u>6</u>
3.1	Έννοιες του χρήματος	<u>6</u>
3.2	Χρονική αξία του χρήματος	<u>8</u>
3.2.1	Ο τόκος.....	<u>8</u>
3.3	Το οικονομικό κύκλωμα	<u>9</u>
3.3.1	Τα νοικοκυριά	<u>10</u>
3.3.2	Οι επιχειρήσεις	<u>10</u>
3.3.3	Οι Τράπεζες	<u>11</u>
3.3.4	Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα	<u>11</u>
3.4	Τα Χρηματοπιστωτικά Μέσα	<u>12</u>
3.4.1	Ομόλογα	<u>13</u>
4.	Ο δανεισμός	<u>15</u>
4.1	Ορισμός	<u>15</u>
4.2	Είδη δανείων	<u>16</u>
4.2.1	Στεγαστικά δάνεια	<u>16</u>
4.2.2	Καταναλωτικά δάνεια	<u>18</u>
4.2.3	Λοιπά δάνεια	<u>19</u>
5.	Η εξέλιξη των δανείων στην Ελλάδα	<u>20</u>
5.1	Στεγαστικά δάνεια	<u>20</u>
5.2	Η εξέλιξη της δανειοδότησης	<u>31</u>
5.3	Τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά	<u>34</u>
6.	Συμπεράσματα	<u>69</u>
	BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	<u>70</u>

Κεφάλαιο 1.

Εισαγωγή

Πριν από το 2007 διεθνώς και το 2008 στην Ελλάδα, η στεγαστική και καταναλωτική πίστη βρίσκονταν σε θετική πορεία, βοηθούμενες σε μεγάλο βαθμό από την ευνοϊκή οικονομική συγκυρία. Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της πορείας των στεγαστικών δανείων που χορηγήθηκαν στα ελληνικά νοικοκυριά πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Η χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε την προσφορά δανείων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς οι τράπεζες διαπίστωσαν ότι οι ιδιώτες αδυνατούσαν να αποπληρώσουν τα δάνειά τους. Κατά συνέπεια, έγιναν πιο αυστηροί οι κανόνες χορήγησης στεγαστικών δανείων, οι οποίοι είχαν χαλαρώσει στο διάστημα της οικονομικής ευημερίας.

Υπήρξε δυσκολία στη συγκέντρωση των αναγκαίων δεδομένων, καθώς ορισμένα στοιχεία τα οποία κρίνονται απαραίτητα για την υλοποίηση της εργασίας ήταν αδύνατο να βρεθούν. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές παρουσιάζονται επαρκή στοιχεία τα οποία και στη συνέχεια αναλύονται.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται στηρίζεται στη διαγραμματική ανάλυση των δεδομένων καθώς και την εξαγωγή ορισμένων χρήσιμων συμπερασμάτων από τις στατιστικές τεχνικές οι οποίες χρησιμοποιούνται.

Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται το σύστημα της ανταλλακτικής οικονομίας, το οποίο χρησιμοποιούνταν πριν από την υιοθέτηση του χρήματος ως μέσο συναλλαγής. Το σύστημα αυτό αναλύεται και παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα καθώς και τα μειονεκτήματά του.

Στο δεύτερο κεφάλαιο προσδιορίζεται η έννοια του χρήματος καθώς και οι πολλαπλές ιδιότητές του. Παράλληλα, αναλύεται η αξία του κατά τη διάρκεια του

χρόνου. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το οικονομικό κύκλωμα καθώς και οι συμμετέχοντες σε αυτό. Ακολουθεί η αναφορά στις τράπεζες και το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η ανάλυση του κεφαλαίου ολοκληρώνεται με τα χρηματοπιστωτικά μέσα.

Στη συνέχεια ακολουθεί το κεφάλαιο στο οποίο αναλύεται ο δανεισμός, τα είδη των δανείων καθώς και οι ιδιαιτερότητες του καθενός.

Κεφάλαιο 2.

Ο αντιπραγματισμός

Στη σημερινή εποχή σχεδόν όλοι χρησιμοποιούν το χρηματοπιστωτικό σύστημα, είτε ως επενδυτές, είτε ως καταθέτες είτε ως επιχειρηματίες. Ωστόσο πριν από το σύστημα αυτό προϋπήρχε το σύστημα του αντιπραγματισμού ή της ανταλλακτικής οικονομίας. Συγκεκριμένα, στο σύστημα αυτό δε χρησιμοποιούταν το χρήμα όπως το γνωρίζουμε σήμερα και όλες οι συναλλαγές γίνονταν με ανταλλαγές προϊόντων.

Ειδικότερα, αν κάποιος είχε μήλα και ήθελε την ανταλλαγή τους με πορτοκάλια, αναζητούσε κάποιον άλλο ο οποίος να είχε πορτοκάλια και να επιθυμούσε την ανταλλαγή με μήλα. Σε περίπτωση που ο τελευταίος δεν ήθελε μήλα, τότε ο πρώτος του έδινε κάτι άλλο π.χ. βερίκοκα (εφόσον είχε) και στη συνέχεια αναζητούσε κάποιον να του πουλήσει τα μήλα του.

2.1 Πλεονεκτήματα

Βασικό πλεονέκτημα αυτής της μεθόδου αποτελούσε το γεγονός ότι δεν απαιτούνταν ένα οργανωμένο σύστημα διαχείρισης των αντικειμένων προς πώληση. Ειδικότερα, δεν καθίστατο απαραίτητη η καταγραφή των αντικειμένων προς αγοραπωλησία, ούτε απαιτείτο η παρουσία κάποιου μεσάζοντα. Παράλληλα, η συμφωνία ως προς τις ποσότητες μπορούσε να γίνει από τα μέρη αυθαίρετα, χωρίς να υπάρχει μια σαφώς καθορισμένη αναλογία, υποχρεωτική προς όλους.

Επιπλέον, κάθε παραγωγός εξειδικευόταν στο προϊόν ή τα προϊόντα που μπορούσε να παράγει ή να διαθέσει, με συνέπεια την καλύτερη αξιοποίηση των παραγωγικών συντελεστών και δυνατοτήτων της οικονομίας.

2.2 Μειονεκτήματα

Ωστόσο δεν έλειπαν τα προβλήματα με τη μέθοδο αυτή. Συγκεκριμένα, η αυθαίρετη επιλογή των ποσοτήτων των προϊόντων προς ανταλλαγή ενδέχεται να δημιουργούσε προβλήματα και καθυστερήσεις σε αυτή, καθώς έπρεπε κάθε φορά οι συναλλασσόμενοι να συμφωνούν στις ποσότητές τους. Κατά συνέπεια, το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγούσε σε παράλογες απαιτήσεις του ενός ή του άλλου συναλλασσομένου σε περίπτωση π.χ. κατά την οποία το προϊόν που κατείχε ο ένας ή και τα δύο μέρη ήταν πολύ σπάνιο κι επομένως θα μπορούσε να του δοθεί σε αντάλλαγμα ό,τι ποσότητα ζητήσει από το άλλο προϊόν.

Επιπλέον, υπήρχε πάντοτε η περίπτωση το προϊόν που ζητούσε κάποιος να μην υπάρχει άμεσα διαθέσιμο στην αγορά, γεγονός που μπορεί να τοποθετήσει το δυνητικό αγοραστή σε δυσχερή θέση. Πρόκειται για σπάνιο στις μέρες μας γεγονός, με την ευκολία που μπορεί κανείς να βρει σχεδόν οτιδήποτε από όλα τα μέρη της Γης. Ακόμη, ενδέχεται να υπάρχει το προϊόν, αλλά να χρειαστούν τόσες πολλές ανταλλαγές προϊόντων εκ μέρους του υποψηφίου αγοραστή που για να αποκτήσει ένα συγκεκριμένο προϊόν θα ξοδέψει τόσο πολύ κόπο και χρόνο που στο τέλος θα είναι οικονομικά ασύμφορη για αυτόν η ανταλλαγή αυτή. Για παράδειγμα κάποιος που έχει μήλα και θέλει πορτοκάλια θα πρέπει να βρει κάποιον με τις ακριβώς αντίθετες επιδιώξεις. Το πιθανότερο είναι να βρίσκει ανθρώπους που έχουν το ένα από τα δύο προϊόντα, με συνέπεια να καθυστερήσει πολύ μέχρι να βρει αυτό που ψάχνει, σπαταλώντας χρόνο, ενέργεια και πολλές ανταλλαγές μέχρι να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Επίσης, όσο αυξάνονται τα προϊόντα προς ανταλλαγή και, αντίστοιχα, οι υποψήφιοι αγοραστές – πωλητές, καθίσταται πάρα πολύ δύσκολη η διαδικασία της ανταλλαγής, καθώς με τόσα πολλά προϊόντα αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο η πολυπλοκότητα όλου του συστήματος και οι δυσκολίες στην υλοποίηση των ανταλλαγών.

Παράλληλα, χωρίς το χρήμα δεν είναι εφικτή η διαδικασία της αποταμίευσης καθώς δεν μπορεί να υποστηρίξει κάποιος ότι π.χ. τα 2 κιλά πεπόνια σε ένα μήνα θα αξίζουν περισσότερο. Ίσα ίσα, μάλιστα, που όσο περνάει ο καιρός η αξία των προϊόντων μειώνεται, καθώς αυξάνεται ο κίνδυνος να αλλοιωθούν και να μην είναι πλέον εφικτή η χρησιμοποίησή τους.

Ακόμη, βασικό κανόνα σε κάθε οικονομία αποτελεί η μη δυνατότητα ικανοποίησης όλων των αναγκών. Πράγματι, σε περίπτωση που ικανοποιηθούν οι βασικές ανάγκες, στη συνέχεια προκύπτουν νέες, οι οποίες απαιτούν νέους τρόπους διαχείρισης και ικανοποίησής τους. Πρόκειται για σταθερό πρόβλημα σε κάθε οικονομία και αποτελεί βασικό μειονέκτημα αυτής της μεθόδου συναλλαγής.

Κεφάλαιο 3.

Το χρήμα

Συνέπεια όλων αυτών των μειονεκτημάτων ήταν η δημιουργία ενός μέσου το οποίο θα διευκόλυνε τις συναλλαγές και θα κάλυπτε σε μεγάλο βαθμό τα προβλήματα του αντιπραγματισμού. Το μέσο αυτό ονομάστηκε χρήμα και στην παρούσα χρονική περίοδο διαθέτει υποχρεωτικά τις ακόλουθες ιδιότητες.

3.1 Έννοιες του χρήματος

Το χρήμα καταρχάς αποτελεί το μέσο διενέργειας των συναλλαγών¹. Με τον τρόπο αυτό όλες οι συναλλαγές αντιστοιχούν σε μονάδες χρήματος το οποίο αποκαλείται «νόμισμα». Με τον τρόπο αυτό διευκολύνονται πολύ οι συναλλαγές καθώς αρκεί κάποιος να διαθέτει το ορισμένο ποσό σε χρήμα προκειμένου να αγοράσει ένα προϊόν ή μια υπηρεσία. Έτσι, δεν απαιτείται να διαθέτει κανείς κάποιο άλλο προϊόν προκειμένου να το ανταλλάξει και να ρισκάρει να χάσει πολύτιμο χρόνο και κόπο κατά τη διαδικασία αυτή. Παράλληλα, πρόκειται για ένα κοινώς αποδεκτό μέσο πληρωμών με καθορισμένες τιμές. Επιπλέον, το μέσο αυτό αντιστοιχεί σε αγοραστική δύναμη του κατόχου του, δηλαδή το μέτρο της ποσότητας του προϊόντος ή της υπηρεσίας που μπορεί να αγοράσει ή να του παράσχει κάποιος άλλος.

Επιπροσθέτως, το χρήμα δίνει τη δυνατότητα περισσότερων επιλογών στον καταναλωτή, καθώς τούτος μπορεί εύκολα και γρήγορα να συγκρίνει τις διαφορετικές τιμές του ίδιου προϊόντος ή υπηρεσίας από διαφορετικούς παρόχους τους. Με τον τρόπο αυτό αυξάνονται οι επιλογές του υποψηφίου αγοραστή, καθώς (συνήθως) δεν αντιμετωπίζει το μονοπώλιο του ενός πωλητή, αλλά έχει τη

---

¹ Σαπουντζόγλου Γ., Πεντότης Χ. (2009). Τραπεζική Οικονομική, τόμος Α', Αθήνα. Εκδόσεις Μπένου, Κεφ. 2, σελ. 36.

δυνατότητα να απευθυνθεί σε περισσότερους δυνητικούς παρόχους του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

Ο δεύτερος ρόλος του χρήματος αποτελεί τον προσδιορισμό της αξίας ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας. Μέσω αυτού καθορίζονται οι τιμές για κάθε προϊόν ή υπηρεσία, οι οποίες είναι κοινά αποδεκτές από όλους τους συμμετέχοντες στην οικονομική δραστηριότητα. Πράγματι, είναι ευνόητο ότι αν π.χ. ένα κιλό καρπούζια κοστίζουν 3 ευρώ, ενώ 1 κιλό πορτοκάλια 2,5 ευρώ, μπορεί κάλλιστα να υποστηρίξει κάποιος ότι τα καρπούζια είναι πιο ακριβά από τα πορτοκάλια.

Μια τρίτη λειτουργία του χρήματος αποτελεί η χρήση του για κάλυψη οφειλών καθώς και μέσου παροχής προϊόντων ή υπηρεσιών στο μέλλον. Συγκεκριμένα, είναι ασύγκριτα πιο εύκολη η διαδικασία διαχείρισης των οφειλών όταν τούτες εκφράζονται με τη μορφή του χρήματος, καθώς και της δυνατότητας μελλοντικής αγοράς. Για παράδειγμα, η δυνατότητα να προαγοράσει κάποιος εισιτήρια για μια θεατρική παράσταση ή κινηματογραφική ταινία ή αεροπορικά εισιτήρια, αποτελεί μια διαδικασία πολύ πιο εύκολη και γρήγορη σε σχέση με το παρελθόν.

Εκτός των άλλων, το χρήμα αποτελεί έναν τρόπο με τον οποία κάποιος αποταμιεύει και μπορεί να διατηρήσει την αγοραστική του δύναμη. Ειδικότερα, τα χρήματα μπορεί κάποιος να τα καταθέτει στην τράπεζα, να τα επενδύσει σε διάφορα χρηματοοικονομικά προϊόντα (ομόλογα, μετοχές, αμοιβαία κεφάλαια) καθώς και να αγοράσει ακίνητα ή οικόπεδα προκειμένου να τα εκμεταλλευτεί περαιτέρω. Επιπλέον, μπορεί να τα φυλάξει απλά στο σπίτι εφόσον δεν επιθυμεί να τα επενδύσει κάπου. Η διαδικασία της αποταμίευσης είναι γνωστή από πολύ παλιά όταν, ως παιδιά, πολλοί είχαν έναν κουμπαρά στον οποίο τοποθετούσαν χρήματα. Συχνά, ένα κίνητρο για αποταμίευση αποτελούσε η προσδοκία ότι οι τιμές π.χ. των ακινήτων διαθέτουν πτωτικές προοπτικές οπότε προτιμά κάποιος να περιμένει μέχρι να φτάσουν στο επίπεδο που θεωρεί ότι στη συνέχεια θα αρχίσουν να αυξάνονται ξανά.

3.2 Χρονική αξία του χρήματος

Εκτός από τις προαναφερθείσες χρήσεις της, η ίδια ποσότητα χρήματος δεν αξίζει το ίδιο με την πάροδο του χρόνου. Ειδικότερα, τα 100 ευρώ σήμερα θα αξίζουν λιγότερα σε 6 μήνες ή σε 1 χρόνο, πόσο μάλλον σε 10 χρόνια. Ο βασικός λόγος για αυτό ονομάζεται πληθωρισμός και εκφράζει το ποσοστό μεταβολής των τιμών σε μια δεδομένη χρονική περίοδο. Επειδή στην πλειοψηφία των περιπτώσεων λαμβάνει θετικές τιμές, συνεπάγεται ότι το γενικό επίπεδο των τιμών αυξάνεται όσο περνάει ο καιρός, συνεπώς το ίδιο ποσό διαθέτει σταδιακά λιγότερη αγοραστική δύναμη. Συνεπώς είναι ασύμφορο για κάποιον να διατηρεί τα χρήματα στο σπίτι του, όταν μπορεί αυτά να τα χρησιμοποιήσει επενδύοντάς τα σε μέσα τα οποία θεωρεί ότι μπορούν να αποδώσουν κάτι παραπάνω.

3.2.1. Ο τόκος

Αν υποθέσουμε ότι έχουμε ένα αρχικό ποσό 100 ευρώ και το καταθέταμε στην τράπεζα για ένα χρόνο με επιτόκιο 10%. Ένα χρόνο μετά, θα λαμβάναμε ποσό ίσο με:

$$P = I * (1+r)^t = 100 * (1,10)^1 = 100 * 1,1 = 110 \text{ ευρώ, όπου:}$$

P = το ποσό της είσπραξης μετά από t χρονικές περιόδους (εδώ έτη)

I = το αρχικό ποσό της κατάθεσης

r = το ετήσιο επιτόκιο

t = οι χρονικές περίοδοι κατά τις οποίες έμεινε το κεφάλαιο στην τράπεζα.

Τα 10 ευρώ που εισπράξαμε ως ανταμοιβή επειδή αφήσαμε τα χρήματα στην τράπεζα για ένα χρόνο ονομάζονται **τόκος**.

---

² Αλεξάκης Π. (1999). Τραπεζικό Περιβάλλον, τόμος Β, Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σελ. 18.

Σε περίπτωση που εισπράτουμε τόκους περισσότερες από μια φορά το χρόνο, ο ανωτέρω τύπος μετατρέπεται σε:

$$P = I * \left(1 + \frac{r}{n}\right)^{n * t} \quad ^3, \text{ όπου}$$

n = το πλήθος των ανατοκισμών μέσα στο χρόνο.

Παρατηρούμε ότι όταν αυξάνονται οι ανατοκισμοί μέσα σε ένα χρόνο, αυξάνεται και το τελικό ποσό της είσπραξης, καθώς δεν τοκίζεται μόνο το κεφάλαιο, αλλά εισπράττεται και ποσό επιπλέον του τόκου.

Οι τράπεζες, λοιπόν, λαμβάνουν τις καταθέσεις τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων και, στην περίπτωση των προθεσμιακών, τις δεσμεύουν για ένα χρονικό διάστημα και αποζημιώνουν τους καταθέτες για την εμπιστοσύνη τους προς αυτές αποδίδοντάς τους τον τόκο και το αρχικό κεφάλαιο. Συνήθως, όσο μεγαλύτερο είναι το χρονικό διάστημα δέσμευσης των χρημάτων από την τράπεζα, αυξάνεται και ο τόκος που λαμβάνεται επί του ποσού.

Παράλληλα, οι τράπεζες επενδύουν ξανά τα χρήματα του χαρτοφυλακίου τους προκειμένου να κερδίσουν από τη διαφορά των επιτοκίων.

3.3 Το οικονομικό κύκλωμα

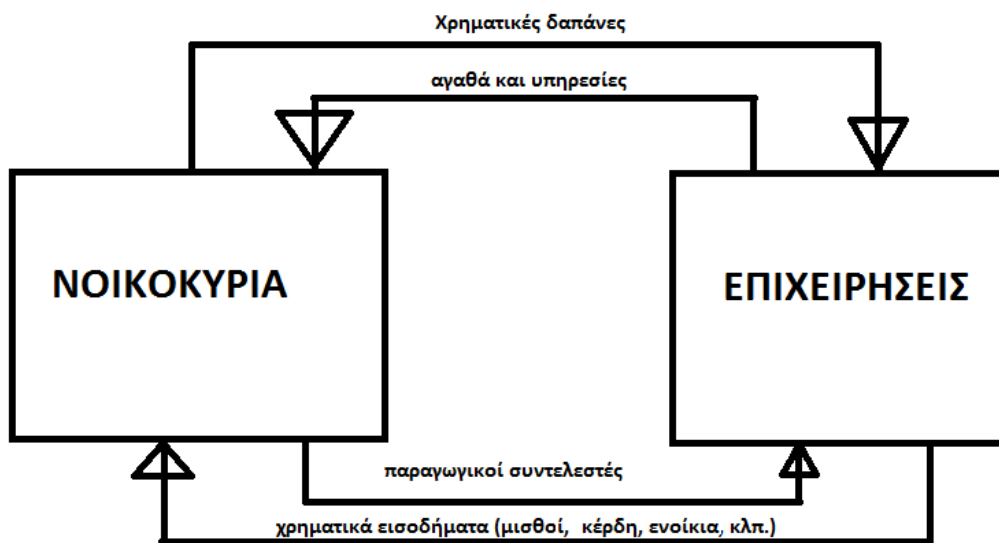
Στην προσπάθεια εύρεσης ενός εναλλακτικού τρόπου συναλλαγών, δημιουργήθηκε το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Προτού όμως γίνει αναφορά σε αυτό, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στο οικονομικό κύκλωμα. Όπως απεικονίζεται στο [διάγραμμα 1](#)⁴ το κύκλωμα αυτό περιλαμβάνει διάφορες ομάδες ατόμων, καθεμιά από τις οποίες παίζει το δικό της ρόλο.

---

³ Αλεξιάκης Π. (1999). Τραπεζικό Περιβάλλον, τόμος Β, Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Πάτρα, ΕΑΠ, σελ. 18

⁴ Παπαδάκης Ι. (1999). Τραπεζικό Περιβάλλον, τόμος Α, Νομισματική Θεωρία και Πολιτική, Πάτρα, ΕΑΠ, σελ. 60

Διάγραμμα 1. Το οικονομικό κύκλωμα⁵

3.3.1. Τα νοικοκυριά

Τα νοικοκυριά αξιοποιούν τους παραγωγικούς συντελεστές που διαθέτουν (χρήμα, εργασία) αφενός μεν για να καταναλώσουν τα προϊόντα των επιχειρήσεων, αφετέρου δε για να τροφοδοτήσουν τις τελευταίες ώστε αυτές να παράγουν τα προϊόντα τους. Όπως απεικονίζεται στο [διάγραμμα 1](#), τα νοικοκυριά εισπράττουν χρήμα με την έννοια του μισθώματος και αντίστοιχα προσδίδουν τον κόπο των ανθρώπων οι οποίοι τα αποτελούν προκειμένου να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες. Παράλληλα, ως καταναλωτές αγοράζουν τα τελικά προϊόντα των επιχειρήσεων ή τις υπηρεσίες που παρέχουν, καταβάλλοντας το αντίστοιχο χρηματικό αντίτιμο.

3.3.2. Οι επιχειρήσεις

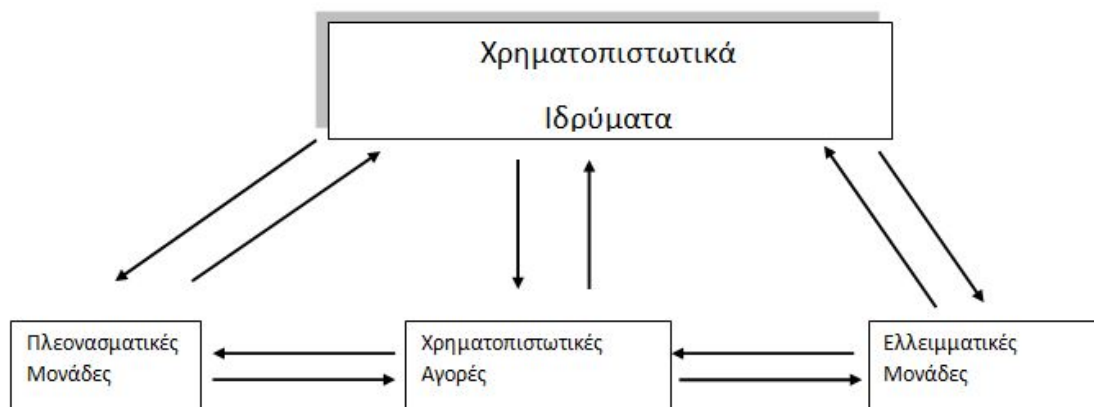
Οι επιχειρήσεις λαμβάνουν, μέσω των παραγωγικών συντελεστών, τους απαιτούμενους πόρους για να δημιουργήσουν τα προϊόντα που θα καταναλωθούν από το κοινό. Για την απρόσκοπτη συνέχιση της λειτουργίας τους δανείζονται από τις τράπεζες και λαμβάνουν χρήμα από άλλες επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, τα

⁵ Παπαδάκης Ι. (1999). Τραπεζικό Περιβάλλον, τόμος Α, Νομισματική Θεωρία και Πολιτική, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σελ. 60

οποία εξυπηρετούν ως πελάτες τους. Παράλληλα, το χρήμα που προέρχεται από τα νοικοκυριά μεταφέρεται στις επιχειρήσεις, οι οποίες το αξιοποιούν προκειμένου να πληρώσουν μισθούς και φόρους, να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους απασχολώντας περισσότερους εργαζόμενους και να αναβαθμίσουν την ποιότητα ζωής των περιοχών όπου δραστηριοποιούνται.

3.3.3. Οι Τράπεζες

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία περιλαμβάνουν τις τράπεζες και λοιπούς φορείς, αποτελούν τον κύριο διαχειριστή του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ειδικότερα, οι τράπεζες δέχονται καταθέσεις στις οποίες αποδίδουν επιτόκιο και αντίστοιχα δανείζουν άλλες τράπεζες και λοιπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, καθώς και ιδιώτες και επιχειρήσεις. Επίσης, ορισμένες κατηγορίες τραπεζών, οι οποίες ονομάζονται «Κεντρικές Τράπεζες» έχουν την αρμοδιότητα να «κόβουν» χρήμα και να τροφοδοτούν με αυτό λοιπές τράπεζες καθώς και τα κράτη που βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους.⁶

Διάγραμμα 2. Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.⁷

3.3.4. Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Σε ένα ιδανικό κόσμο, όπου όλοι έχουν πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες και γνωρίζουν όσα τους είναι απαραίτητα για τη σωστή τοποθέτηση των κεφαλαίων

⁶ Θωμαδάκης Σ. & Ξανθάκης Μ. (2011). Αγορές χρήματος και κεφαλαίου, Β' Έκδοση, Αθήνα. Εκδόσεις Σταμούλη, κεφάλαιο 1, σελ. 19.

⁷ <https://www.dailyeconomics.gr/oikonomikoi-oroi/xrimatopistwtiko-sustima> κλικ στην υποενοότητα: «Πώς λειτουργεί το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα»

τους, δε θα υπήρχε η ανάγκη για κανένα οργανωμένο σύστημα. Ωστόσο, η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Συγκεκριμένα, αρχικά στο σύστημα υφίστανται οι πλεονασματικές μονάδες, δηλαδή οι φορείς εκείνοι οι οποίοι κατέχουν μεγαλύτερες ποσότητες χρήματος απ' όσες χρειάζονται για την απρόσκοπτη λειτουργία τους. Οι φορείς αυτοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν το σύστημα προκειμένου να παρέχουν μέρος της πλεονάζουσας ποσότητας χρήματος προς όφελος των υπολοίπων μελών του συστήματος.

Επιπλέον, στο σύστημα περιέχονται και οι ελλειμματικές μονάδες. Πρόκειται για επιχειρήσεις και νοικοκυριά τα οποία χρειάζονται χρήματα για ποικίλους λόγους (οι οποίοι εξηγούνται στο επόμενο κεφάλαιο), με συνέπεια να απευθυνθούν στο σύστημα για την παροχή ρευστότητας.

Ο φορέας ο οποίος θα φέρει σε επαφή τους παραπάνω συμμετέχοντες, δεν είναι άλλος από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία παρέχουν το χρήμα (υπό προϋποθέσεις) σε όσους το ζητήσουν.⁸ Τα ιδρύματα αυτά, κατέχουν περισσότερη πληροφόρηση τόσο από τις πλεονασματικές, όσο και από τις ελλειμματικές μονάδες, φαινόμενο που αποκαλείται ως ασύμμετρη πληροφόρηση⁹.

Όπως απεικονίζεται και στο [Διάγραμμα 2](#), η «συνάντηση» των κεφαλαίων όλων των προαναφερθέντων φορέων πραγματοποιείται στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Πρόκειται για τους χώρους όπου διαπραγματεύονται τόσο οι τιμές των χρηματοπιστωτικών μέσων, όπως, για παράδειγμα, μετοχές, ομόλογα ή αμοιβαία κεφάλαια, όσο των νομισμάτων και των μεταλλευμάτων (χρυσός, πετρέλαιο, κλπ.). Παράλληλα, στα μέρη αυτά πραγματοποιούνται και οι δανεισμοί, φαινόμενο το οποίο θα εξεταστεί παρακάτω.

3.4. Τα Χρηματοπιστωτικά μέσα

Πρόκειται για τους τρόπους με τους οποίους μπορεί ο υποψήφιος επενδυτής να τοποθετήσει το κεφάλαιό του προκειμένου να το αυξήσει. Τόσο στην κεφαλαιαγορά

---

⁸ Σαπουντζόγλου Γ., Πεντότης Χ. (2009). Τραπεζική Οικονομική, τόμος Α', Αθήνα. Εκδόσεις Μπένου, σελ. 47.

⁹ Howells, P. , Bain K. (2009). Χρήμα, Πίστη Τράπεζες. Μια ευρωπαϊκή προσέγγιση. Τόμος Α'. Εκδόσεις Κριτική, σελ. 86.

όσο και στη χρηματαγορά, τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται ποικίλλουν, ωστόσο διαθέτουν ομοιότητες και διαφορές.

3.4.1. Ομόλογα

Τα ομόλογα αποτελούν ένα δημοφιλές χρηματοοικονομικό μέσο, το οποίο εκδίδεται συνήθως από τα κράτη και τις επιχειρήσεις. Πρόκειται για ένα προϊόν το οποίο περιλαμβάνει τακτές πληρωμές των τοκομεριδίων ή κουπονιών (τα οποία περιλαμβάνουν ανάλογες ως προς το επιτόκιο σειρές πληρωμών) καθώς και την αποπληρωμή του κεφαλαίου μαζί με την τελευταία δόση. Η σειρά πληρωμών καθορίζεται από τον εκδότη του ομολόγου και το επιτόκιο από τη διαπραγμάτευση κατά τη διαδικασία της αγοραπωλησίας του στην αγορά.

Τα ομόλογα μπορεί να διαθέτουν σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο, με ανάλογη προσαρμογή του τοκομεριδίου.

Στην περίπτωση του σταθερού επιτοκίου, ο μαθηματικός τύπος ο οποίος δίνει την εξίσωση από την οποία προκύπτει η σειρά πληρωμών είναι, γενικά, ο ακόλουθος:¹⁰

$$P = \sum_{i=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^n} + \frac{FV}{(1+r)^n}$$

Όπου:

P : Η τρέχουσα τιμή του ομολόγου

C_t : Το ποσό του κουπονιού ή τοκομεριδίου (της σταθερής πληρωμής του ομολόγου σε οποιαδήποτε χρονική περίοδο)

FV : Face Value = Ονομαστική αξία ομολόγου.

r : Απόδοση του ομολόγου στη λήξη (yield to maturity)

n : Πλήθος των περιόδων αποπληρωμής

Ουσιαστικά η διαδικασία αποπληρωμής ενός ομολόγου έχει πολλές ομοιότητες με την αντίστοιχη ενός δανείου, για το οποίο γίνεται αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο.

Όταν το ομόλογο διαπραγματεύεται στην ονομαστική του αξία, τότε το ποσό της FV (Face Value), του αριθμητή, δηλαδή, της ποσότητας που καταβάλλεται στο τέλος των

---

¹⁰ Αγγελόπουλος, Π. (2010). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Γ' Αναθεωρημένη Έκδοση. Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη, σελ. 367.

περιόδων ισούται με αυτή. Σε περίπτωση που το ομόλογο αγοραστεί σε τιμή υψηλότερη της ονομαστικής του αξίας, τότε λέμε ότι η αγορά συνέβη σε τιμή υπέρ το άρτιο (Premium) και η αιτία είναι τα χαμηλότερα επιτόκια από το αντίστοιχο του ομολόγου, τα οποία επικρατούν τη χρονική αυτή στιγμή στην αγορά.

Από την άλλη πλευρά, σε περίπτωση που το επιτόκιο ωρίμανσης του ομολόγου υπολείπεται των τρεχόντων επιτοκίων, τότε το χρηματοπιστωτικό αυτό μέσο διαπραγματεύεται σε τιμή υπό το άρτιο (discount) και αντίστοιχα η τρέχουσα τιμή αγοράς του είναι μικρότερη της ονομαστικής του αξίας.

Λόγω της αντίστροφης σχέσης της αξίας του ομολόγου με το επιτόκιο, είναι εύλογο πως όταν τα τρέχοντα επιτόκια της αγοράς είναι μεγαλύτερα από το αντίστοιχο του ομολόγου, το συνολικό τίμημα το οποίο καταβάλλεται είτε στα τοκομερίδια είτε στο τέλος είναι μικρότερη από την ονομαστική αξία του ομολόγου. Το ακριβώς αντίθετο συμβαίνει όταν τα ισχύοντα επιτόκια λαμβάνουν μικρότερες τιμές από αυτή του επιτοκίου του ομολόγου.

Σε περίπτωση κατά την οποία δεν υπάρχει κουπόνι (τοκομερίδιο), δεν υφίσταται η σειρά πληρωμών, αλλά μόνο η τελική πληρωμή του ομολόγου και της ονομαστικής του αξίας. Συνεπώς ο μαθηματικός τύπος διαμορφώνεται ως εξής:¹¹

$$P = \frac{FV}{(1 + r)^n}$$

Όπου:

P : Η τρέχουσα τιμή του ομολόγου

FV : Face Value = Ονομαστική αξία ομολόγου.

r : Απόδοση του ομολόγου στη λήξη (yield to maturity)

n : Πλήθος των περιόδων αποπληρωμής

---

¹¹ Αγγελόπουλος, Π. (2010). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Γ' Ανανεωμένη Έκδοση. Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη, σελ. 378.

Κεφάλαιο 4.

Ο δανεισμός

Πρόκειται για έναν από τους πιο διαδεδομένους τρόπους μεταφοράς χρημάτων από κάποιον που διαθέτει χρήματα (δανειστής) σε κάποιον ο οποίος το χρειάζεται (δανειζόμενος).

4.1 Ορισμός

Δάνειο καλείται κάθε συμφωνία χρηματοδότησης μεταξύ δύο μερών κατά την οποία ο δότης παρέχει άμεσα το δάνειο στο λήπτη, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να επιστρέψει το ποσό που έλαβε πλέον των νομίμων προσαυξήσεων και τόκων μετά από ένα προσυμφωνημένο χρονικό διάστημα, καταβάλλοντας τακτά (συνήθως μηνιαία) μισθώματα, τα οποία περιλαμβάνουν εν μέρει υπόλοιπο του δανείου καθώς και μέρος των τόκων.¹² Ανάλογα με τη συμφωνία, μπορεί να υφίσταται περίοδος χάριτος για το δανειολήπτη, ωστόσο, όταν αρχίσει η περίοδος αποπληρωμής, τα ποσά που καταβάλλονται περιλαμβάνουν και τους τόκους λόγω καθυστέρησης της έναρξης της διαδικασίας αποπληρωμής. Επίσης, για να είναι εξασφαλισμένη η τράπεζα ότι θα λάβει το δάνειο μέχρι τέλους, ζητά «ενέχυρο» κάποιο περιουσιακό στοιχείο ως εγγύηση προκειμένου να εξασφαλιστεί από τη μεριά της.

---

¹² Φαρσαρώτας Ι. (2009). Κατανοώντας τη σύγχρονη τραπεζική. Αθήνα – Κομοτηνή. Εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Κεφάλαιο 2, σελ. 216.

4.2 Είδη δανείων

Τα δάνεια διακρίνονται ανάλογα με τη διάρκειά τους σε βραχυπρόθεσμα (συνήθως διάρκειας έως ενός έτους), μεσοπρόθεσμα (διάρκειας ενός έως 5 ετών) και μακροπρόθεσμα (διάρκειας άνω των 5 ετών). Όσο μεγαλώνει η χρονική διάρκεια αποπληρωμής των δανείων, τόσο μειώνεται το επιτόκιο αποπληρωμής του δανείου.

Παράλληλα, τα δάνεια διακρίνονται σε αυτά με σταθερό και με κυμαινόμενο επιτόκιο. Συγκεκριμένα, στα πρώτα το επιτόκιο δε μεταβάλλεται κατά τη διάρκεια του έτους και το ίδιο συμβαίνει και στα τοκοχρεολύσια, ενώ στα δεύτερα υπάρχει μεταβλητότητα του επιτοκίου ανάλογα με διάφορους παράγοντες, ο σημαντικότερος εκ των οποίων είναι οι αποφάσεις των Κεντρικών Τραπεζών αναφορικά με τη μεταβολή των επιτοκίων. Στις περιπτώσεις των κυμαινόμενων επιτοκίων ενδέχεται να υπάρξουν αυξομειώσεις στο επιτόκιο αποπληρωμής του δανείου και, συνεπώς, αντίστοιχες επιπτώσεις και στα μηνιαία τοκοχρεολύσια.

4.2.1. Στεγαστικά δάνεια

Τα στεγαστικά δάνεια αφορούν την αγορά κατοικίας. Κυρίως πρόκειται για δάνεια προς τα νοικοκυριά. Τα δάνεια αυτά προϋποθέτουν την ενυπόθηκη προσημείωση του ίδιου του ακινήτου, το οποίο, σε περίπτωση που δεν εξοφληθεί πλήρως το δάνειο περνούν στην ιδιοκτησία της τράπεζας προκειμένου να πωληθούν και με την είσπραξή τους να καλυφθεί το υπόλοιπο ποσό του δανείου.

Υπάρχουν, ωστόσο, περιπτώσεις κατά τις οποίες η αξία της οικίας είναι τόσο μειωμένη που ακόμα και πλειστηριασμός να γίνει, δεν καθίσταται εφικτή η είσπραξη τέτοιου ποσού από την τράπεζα το οποίο να καλύπτει το ανεξόφλητο υπόλοιπο του δανείου.

Μια αντίστοιχη περίπτωση αφορά την τωρινή χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία ξεκίνησε από την στεγαστική πίστη στις ΗΠΑ, όπου οι τιμές των ακινήτων ήταν τόσο χαμηλές που δε συνέφεραν τις τράπεζες να τα κατασχέσουν. Επιπλέον, οι δανειζόμενοι λόγω ποικίλων παραγόντων δεν μπορούσαν να αποπληρώσουν τα ληφθέντα δάνεια, με συνέπεια να δημιουργηθεί η κρίση.

Συνήθως τα δάνεια αυτά δίδονται για αγορά ή κάποια μορφή επισκευής κατοικίας ή επαγγελματικής στέγης, είτε προορίζεται για να μείνει κάποιος σε αυτό είτε για να το

εκμεταλλευτεί όπως π.χ. να το ενοικιάσει σε κάποιον άλλο. Παράλληλα, τα στεγαστικά δάνεια μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για την αγορά ενός οικοπέδου. Όπως όλα τα δάνεια, δύνανται να χρηματοδοτήσουν άλλα ομοειδή δάνεια που έχουν ληφθεί από άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Σε ένα στεγαστικό δάνειο καταρτίζεται ένας πίνακας αποπληρωμής του. Ο πίνακας αυτός προκύπτει από τη διαίρεση της ονομαστικής αξίας του δανείου με την αντίστοιχη ράντα. Με τον όρο αυτό αποκαλείται κάθε σειρά πληρωμών ίσων ποσών σε ίσα χρονικά διαστήματα με σταθερό ποσό τόκων. Προκειμένου να προσδιοριστεί η αξία της αποπληρωμής, λαμβάνουμε την ακόλουθη εξίσωση¹³:

$$PV = X * \left[\frac{1-(1+r)^{-n}}{r} \right], \text{ ή } X = \frac{PV}{\left[\frac{1-(1+r)^{-n}}{r} \right]} \text{ όπου:}$$

PV : Η παρούσα αξία της ράντας, δηλαδή το ύψος του δανείου

X : Το τοκοχρεολύσιο (δόση)

r : Το επιτόκιο

n : Πλήθος πληρωμών

Βάσει αυτής της εξίσωσης, λαμβάνοντας αρχικό ποσό δανείου ίσο με PV = 10.000 €, επιτόκιο r = 8% και n=5 ετήσιες δόσεις ο πίνακας προκύπτει ως εξής :

$$X = \frac{10.000}{\frac{1-(1,08^{-5})}{0,08}} = 2.504,56 \text{ ευρώ ανά δόση.}$$

---

¹³ Αγγελόπουλος, Π. (2010). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Γ' Ανανεωμένη Έκδοση. Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη, σσ. 550 - 551.

Συνεπώς καταρτίζεται ο ακόλουθος τοκοχρεολυτικός πίνακας:

Έτος	1	2	3	4	5
Χρέος	10.000	8295,44	6.454,51	4.466,31	2.319,06
Τόκος	800	663,63	516,36	357,30	185,53
Δόση	2.504,56	2.504,56	2.504,56	2.504,56	2.504,56
Υπόλοιπο	8295,44	6.454,51	4.466,31	2.319,05	0

Πίνακας 1. Τοκοχρεολυτικός πίνακας απόσβεσης δανείου.

Ο πίνακας που προηγήθηκε, κατασκευάζεται ως εξής: Το χρέος φανερώνει το ανεξόφλητο κεφάλαιο. Ο τόκος ισούται με το γινόμενο: (Χρέος * επιτόκιο), η δόση είναι η ίδια για όλες τις περιόδους και το υπόλοιπο προκύπτει αφαιρώντας κάθε φορά το εξής ποσό από το χρέος: (Δόση – Τόκος). Δηλαδή: Υπόλοιπο = Χρέος – (Δόση – Τόκος). Ο λόγος που δεν αφαιρούμε όλη τη δόση είναι επειδή οι τόκοι δεν περιλαμβάνονται στο αρχικό κεφάλαιο και, συνεπώς, δεν το μειώνουν. Στο επόμενο έτος το νέο χρέος ισούται με το υπόλοιπο του προηγούμενου, μέχρι να εκμηδενιστεί. Υπάρχει και η περίπτωση το δάνειο να διαθέτει μεταβλητό επιτόκιο. Στην περίπτωση αυτή οι δόσεις θα είναι εξίσου μεταβλητές, αλλά θα υπολογίζονται με αντίστοιχο, με τον παραπάνω, τρόπο.

4.2.2. Καταναλωτικά δάνεια

Τα δάνεια αυτά δεν αφορούν ούτε σχετίζονται με τις κατοικίες, αλλά αφορούν ένα πλήθος περιπτώσεων όπου ο δανειολήπτης επιθυμεί ένα δάνειο για να το χρησιμοποιήσει κάπου αλλού. Υπάρχουν αρκετές κατηγορίες τέτοιων δανείων. Για παράδειγμα τα δάνεια ορισμένου σκοπού, όπως τα διακοποδάνεια, που χορηγούνταν σε ανθρώπους οι οποίοι επιθυμούσαν να πάνε διακοπές, ή τα δάνεια γάμου που στόχο είχαν να χρηματοδοτήσουν το γάμο. Παράλληλα, τα εορτοδάνεια αποτελούν μια κατηγορία δανείων, τα οποία χορηγούνταν σε εορταστικές περιόδους. Επιπλέον, τα δάνεια υπερανάληψης αφορούν τη δυνατότητα ανάληψης, συνήθως μέσω πιστωτικών καρτών, χρημάτων τα οποία δεν υπάρχουν στις καταθέσεις των δανειοληπτών, με υποχρέωση επιστροφής του ποσού πλέον του τόκου εκ μέρους των τελευταίων.

4.2.3. Λοιπά δάνεια

Τα προσωπικά δάνεια αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία, η οποία αφορά δανεισμό με σκοπό ο οποίος δε διευκρινίζεται στην τράπεζα. Πρόκειται για δάνεια που αφορούν κατά πλειοψηφία ιδιώτες.

Τα δάνεια για αγορά αυτοκινήτων αποτελούν ένα δημοφιλή τύπο δανείου, καθώς είναι σύνηθες το φαινόμενο ο υποψήφιος κάτοχος ενός αυτοκινήτου να μη διαθέτει άμεσα όλο το κόστος αγοράς του οχήματος. Συνήθως καταβάλλεται ένα ποσοστό σε μετρητά και το υπόλοιπο σε έντοκες μηνιαίες δόσεις.

Τα δάνεια εξόφλησης οφειλών προς το δημόσιο αποτελούν μια ειδική κατηγορία που αφορά τη λήψη ποσών αποκλειστικά και μόνο για την κάλυψη χρεών προς το κράτος.

Όπως οι τράπεζες «δανείζονται» τα χρήματα των καταθετών οι οποίοι τους τα εμπιστεύονται, αντίστοιχα μπορούν και οι ίδιες να δανείσουν σε ιδιώτες και επιχειρήσεις, καθώς και σε άλλες τράπεζες.

Κεφάλαιο 5.

Η εξέλιξη των δανείων στην Ελλάδα.

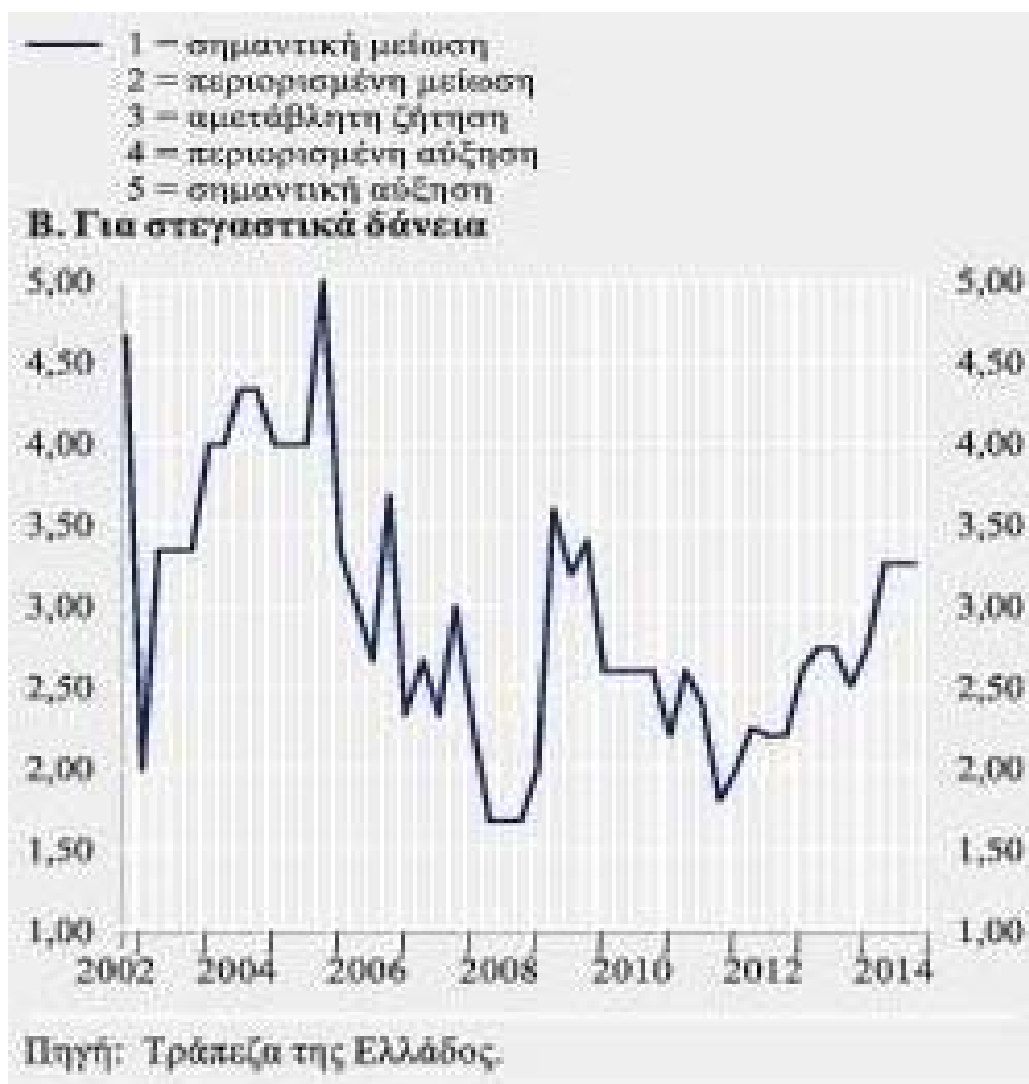
Τα χρόνια πριν από την κρίση, η δανειοδότηση στην Ελλάδα ήταν πολύ πιο ελαστική. Πράγματι, η οικονομική κατάσταση της χώρας ήταν τέτοια που να προσδίδει τη δυνατότητα στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν χρήμα στις ελλειμματικές μονάδες.

5.1 Στεγαστικά δάνεια

Οι τράπεζες εκφράζουν τις εκτιμήσεις τους για την πορεία της ζήτησης στεγαστικών δανείων από τα ελληνικά νοικοκυριά στην περίοδο από τη λήξη του 2002 μέχρι τα τέλη του 2014. Παρατηρούνται, στο [διάγραμμα 3](#)¹⁴, σημαντικές και πολλές διακυμάνσεις του δείκτη αυτού καθ' όλη την περίοδο αναφοράς.

---

¹⁴ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 159, Διάγραμμα VII.6B'.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

Διάγραμμα 3. Εκτιμήσεις των τραπεζών για τη μεταβολή της ζήτησης έναντι του προηγούμενου τριμήνου στο διάστημα: δ' τριμήνου 2002 – δ' τριμήνου 2014.¹⁵

Ειδικότερα, ήδη στα τέλη του 2002 ο δείκτης είναι ιδιαίτερα αυξημένος, γεγονός που, σύμφωνα με το υπόμνημα, φανερώνει εκτίμηση μεγάλης αύξησης της ζήτησης. Ωστόσο, στο αμέσως επόμενο τρίμηνο, ο δείκτης παρουσιάζει μια ιδιαίτερα μεγάλη διακύμανση και μειώνεται στο 2. Εντούτοις ο δείκτης ανακάμπτει και μέχρι τη λήξη του 2003 έχει ανέβει στα φυσιολογικά επίπεδα. Με την είσοδο του 2004 συνεχίζει την ανοδική του πορεία πιθανώς χάρη και της διοργάνωσης στην Ελλάδα των

¹⁵ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 159, Διάγραμμα VII.6B'. <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

Ολυμπιακών Αγώνων και προς τη λήξη του 2005 αγγίζει τη μέγιστη τιμή του, σημειώνοντας μια εξαιρετική άνοδο.

Είναι εύλογο ότι ύστερα από την κορύφωσή της, η ζήτηση στεγαστικών δανείων θα ακολουθούσε πτωτική πορεία, όπως και γίνεται πραγματικότητα κατά τη διάρκεια του 2006. Πράγματι, τη χρονιά αυτή η ζήτηση ομαλοποιείται επανερχόμενη λίγο κάτω από τα φυσιολογικά όρια, μέχρι, όμως, τη λήξη του έτους παρουσιάζει μια αύξηση και διαμορφώνεται στο ύψος των 3,5 μονάδων. Κατά τη διάρκεια του 2007 μειώνεται ελαφρώς η ζήτηση στεγαστικών δανείων, ωστόσο το 2008 είναι το έτος που αλλάζει δραστικά την κατάσταση στις πιστοδοτήσεις.

Πράγματι, το έτος αυτό σημειώνεται μια μεγάλη πτώση, η οποία οφείλεται, ασφαλώς, στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, καθώς μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα οι συνέπειές της την περίοδο εκείνη. Την αμέσως επόμενη χρονιά σημειώνεται μια γενναία ανάκαμψη, η οποία είναι αναμενόμενη ως συνέπεια της σημαντικής πτώσης που προηγήθηκε. Κατά τη διάρκεια του 2010 παρατηρούνται γενικά σταθεροποιητικές τάσεις. Το 2011 η ζήτηση παρουσιάζει ελαφρά μείωση, η οποία κορυφώνεται στο τέλος του έτους. Τα επόμενα τρία χρόνια η ζήτηση παρουσιάζει μια σταθερά ανοδική πορεία κινούμενη σε φυσιολογικά επίπεδα, ώστε με τη λήξη του 2014 να παρουσιάσει μια ελαφρά αύξηση.

Διάγραμμα 4. Μεταβολή των πιστοδοτικών κριτηρίων της τραπεζικής χρηματοδότησης έναντι του προηγούμενου τριμήνου στο διάστημα: δ' τριμήνου 2002 – δ' τριμήνου 2014.¹⁶

Η εξέλιξη των κριτηρίων χορήγησης δανεισμού εκ μέρους των τραπεζών προς τα νοικοκυριά παρατηρείται ανά τρίμηνο από τα τέλη του 2002 μέχρι τη λήξη του 2014, επομένως καλύπτει μια περίοδο 12 ετών.

Τα πρώτα χρόνια υπάρχουν μη αξιοσημείωτες μεταβολές. Ειδικότερα, στις αρχές του 2004 και ιδίως κατά τη διάρκεια του επόμενου έτους, παρατηρούμε μια αύξηση του δείκτη, η οποία, σύμφωνα με το υπόμνημα, φανερώνει μια ελαφρά χαλάρωση των πιστοδοτήσεων. Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό της ευκολίας δανεισμού που

¹⁶ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 157, Διάγραμμα VII.3B'. <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

επικρατούσε εκείνη την περίοδο. Μέχρι τα τέλη του 2006 η κατάσταση είναι από στάσιμη έως ελαφρά χαλαρή ως προς τη χορήγηση δανείων προς τα νοικοκυριά.

Ωστόσο, με το ξέσπασμα της κρίσης κατά τη διάρκεια του 2007 και, ιδίως την επόμενη χρονιά που «μεταδόθηκε» και στην Ελλάδα, το σκηνικό αλλάζει προς το χειρότερο. Η στρόφιγγα των τραπεζών προς τα ελληνικά νοικοκυριά κλείνει με χαρακτηριστική την πτώση του δείκτη στο 1,5. Η τιμή αυτή κρίνεται ως εξαιρετικά χαμηλή, δεδομένου ότι το χαμηλότερο ύψος του δείκτη είναι το 1. Αν και κατά τη διάρκεια του 2009 το σκηνικό μεταβάλλεται και ο δείκτης επιστρέφει στις φυσιολογικές πριν την κρίση τιμές του, προς το τέλος του έτους σταθεροποιείται σε χαμηλότερα επίπεδα. Μπορεί να μην αγγίζει το ιδιαίτερα χαμηλό ύψος στο οποίο προαναφερθήκαμε, ωστόσο παραμένει για πάνω από ένα συνεχόμενο έτος σε ένα ύψος που φανερώνει τη χορήγηση δανείων με αυστηρότερα κριτήρια. Η κατάσταση συνεχίζεται και το 2010 χωρίς σημαντικές αλλαγές. Προς το τέλος του έτους επανέρχεται προσωρινά η ομαλότητα της χορήγησης δανείων. Κατά τη διάρκεια του 2011 διαπιστώνεται μια απότομη πτώση του δείκτη, η οποία απεικονίζει εκ νέου μια μείωση χορήγησης δανείων, ωστόσο γρήγορα επανέρχεται τούτος σε φυσιολογικά επίπεδα, στα οποία παραμένει καθ' όλη τη διάρκεια του 2013 (πλην των αρχών του έτους) καθώς και του 2014.

Συνοπτικά, τα παραπάνω απεικονίζονται στο [διάγραμμα 4](#).¹⁷

---

¹⁷ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 157, Διάγραμμα VII.3B'.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

Διάγραμμα 5. Η επίδραση των προσδοκιών σχετικά με τις εξελίξεις στην αγορά κατοικιών στην προσφορά και ζήτηση στεγαστικών δανείων στο διάστημα: δ' τριμήνου 2002 – δ' τριμήνου 2014.¹⁸

Οι συνέπειες των προσδοκιών αναφορικά με την αγορά κατοικιών στην προσφορά και τη ζήτηση στεγαστικών δανείων είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Ειδικότερα, παρατηρούνται δύο δείκτες: η συμβολή στη μεταβολή των κριτηρίων χορήγησης των

¹⁸ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 159, Διάγραμμα VII.7. <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

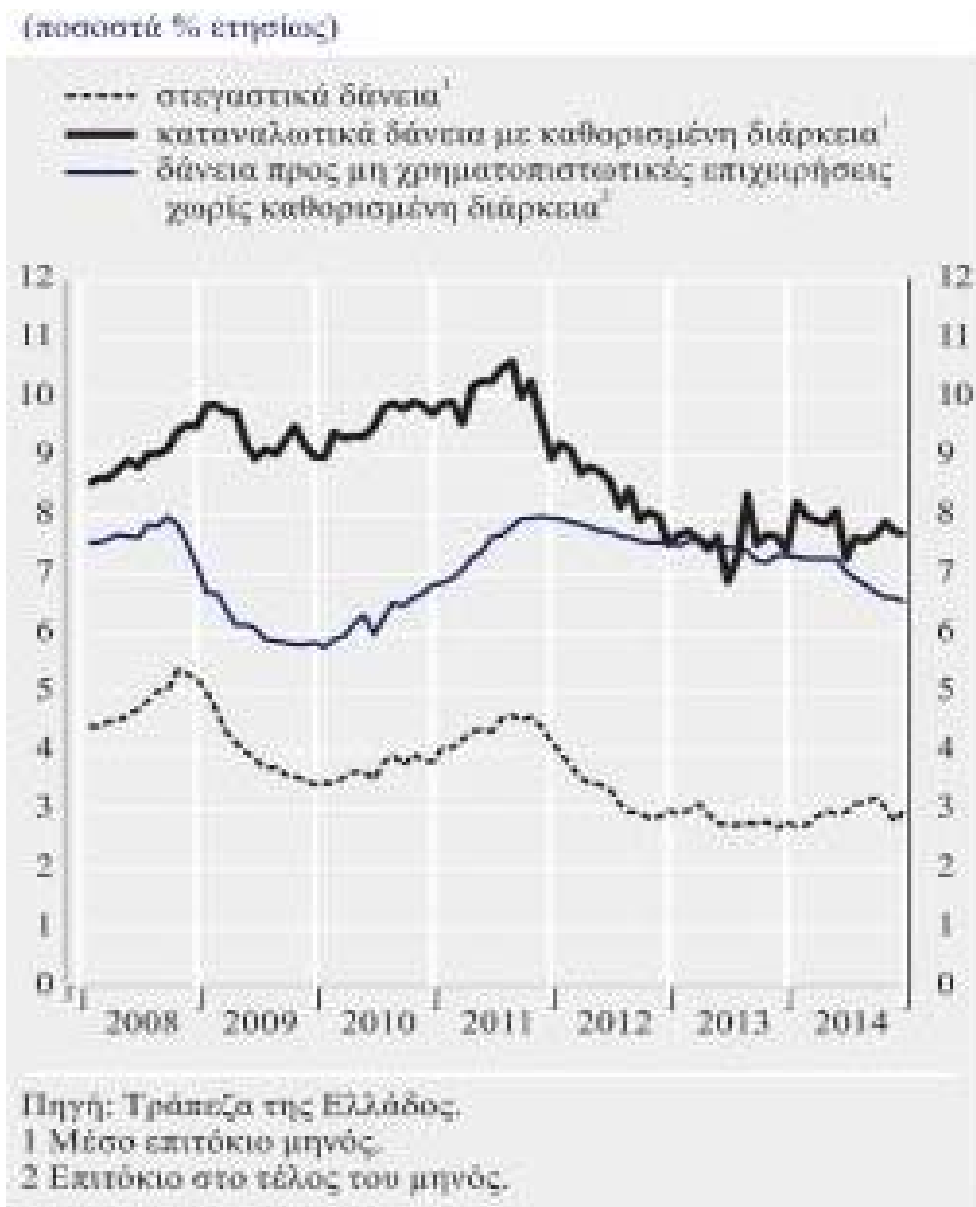
δανείων καθώς και η συμβολή στη μεταβολή της ζήτησης. Η χρονική περίοδος αναφοράς αναφέρεται από τα τέλη του 2002 έως και τη λήξη του 2014.

Ειδικότερα, η εκπνοή του 2002 βρίσκει την τάση μεταβολής των πιστοδοτικών κριτηρίων της ζήτησης στα φυσιολογικά επίπεδα. Κατά τη διάρκεια του 2003 παρατηρείται μια περιορισμένη μείωση, ωστόσο μέχρι τη λήξη του έτους η συμβολή ως προς αυτά ομαλοποιείται. Στη συνέχεια παρατηρούμε ότι από το 2004 μέχρι και τη λήξη του 2007 δεν παρουσιάζονται αξιοσημείωτες διακυμάνσεις. Ωστόσο, με το ξέσπασμα της κρίσης το 2008, τα πιστοδοτικά κριτήρια «χτυπούν» το χαμηλότερο όριο που υπάρχει, με συνέπεια την αusterοποίηση των κριτηρίων της ζήτησης σε βαθμό που θα περάσουν πολλά χρόνια για να αλλάξει αυτό. Εντούτοις, κατά τη διάρκεια του 2009, τα πιστοδοτικά κριτήρια επανέρχονται στα φυσιολογικά επίπεδα, στα οποία και παραμένουν μέχρι και τη λήξη του 2014 με μικρές ενδιάμεσες αυξομειώσεις.

Η ζήτηση στεγαστικών δανείων ακολουθεί μια, σε γενικές γραμμές, παρόμοια πορεία με τα πιστοδοτικά κριτήρια, ωστόσο παρουσιάζει πιο έντονες διακυμάνσεις. Συγκεκριμένα, αρχικά εμφανίζεται ιδιαίτερα αυξημένη στα τέλη του 2002. Ωστόσο, με την έναρξη του επόμενου έτους, παρουσιάζει μια μεγάλη πτώση, με συνέπεια να κινηθεί ακόμα και κάτω από τα φυσιολογικά επίπεδα. Κατά τη διάρκεια του 2003 ανακάμπτει και βρίσκεται σε κανονικό ύψος μέχρι τα τέλη του επόμενου έτους. Το 2005 η ζήτηση παρουσιάζει μεγάλη αύξηση και φτάνει σε ένα ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο.

Η κορύφωση της ζήτησης παρουσιάζεται στα τέλη του 2005 και το επόμενο έτος κινείται στα φυσιολογικά επίπεδα, ολοκληρώνοντας λίγο επάνω από τα κανονικά. Το 2007 παρουσιάζεται μια σημαντική μείωση και κινείται λίγο κάτω από το μέσο όρο. Το επόμενο έτος αλλάζουν πολλά αναφορικά με τη ζήτηση στεγαστικών δανείων, καθώς μειώνεται πολύ, χωρίς, ωστόσο, να «πιάσει πάτο» όπως συνέβη με τα πιστοδοτικά κριτήρια. Κατά τη διάρκεια του 2009 ανακάμπτει και κινείται γενικά κοντά στα φυσιολογικά επίπεδα ζήτησης. Τα επόμενα χρόνια παρουσιάζεται ελαφρώς μειωμένη, ωστόσο το 2014 πραγματοποιεί μια σημαντική άνοδο, αγγίζοντας τα φυσιολογικά επίπεδα.

Η προαναφερθείσα ανάλυση απεικονίζεται στο [διάγραμμα 5](#).¹⁹

Διάγραμμα 6. Επιτόκια νέων στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων: Ιανουαρίου 2008 – Δεκεμβρίου 2014²⁰

¹⁹ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 159, Διάγραμμα VII.7. <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

²⁰ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 163, Διάγραμμα VII.12. <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

Τα επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων που χορηγήθηκαν από την έναρξη του 2008 μέχρι και τη λήξη του 2014 αξίζουν ειδικής μελέτης. Θα εστιάσουμε την ανάλυσή μας στα στεγαστικά και τα καταναλωτικά δάνεια.

Συγκεκριμένα, τα στεγαστικά δάνεια κινούνται στα χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τους άλλους τύπους δανείων που απεικονίζονται στο διάγραμμα. Η μεταβλητότητά τους είναι η μικρότερη από τα είδη δανείων που απεικονίζονται, γεγονός που ενδέχεται να οφείλεται στο ότι λαμβάνεται ο μέσος όρος του επιτοκίου ανά μήνα και όχι οι τιμές αυτούσιες. Ειδικότερα, ο μέσος όρος συνήθως κάπως μειώνει τη διακύμανση που μπορεί να υπάρχει σε ένα σύνολο τιμών καθώς εξισορροπεί όσο γίνεται τις ακραίες τιμές. Συνεπώς η χρήση του ενδέχεται να απεικονίζει μειωμένες διακυμάνσεις συγκριτικά με τις αρχικές τιμές των επιτοκίων.

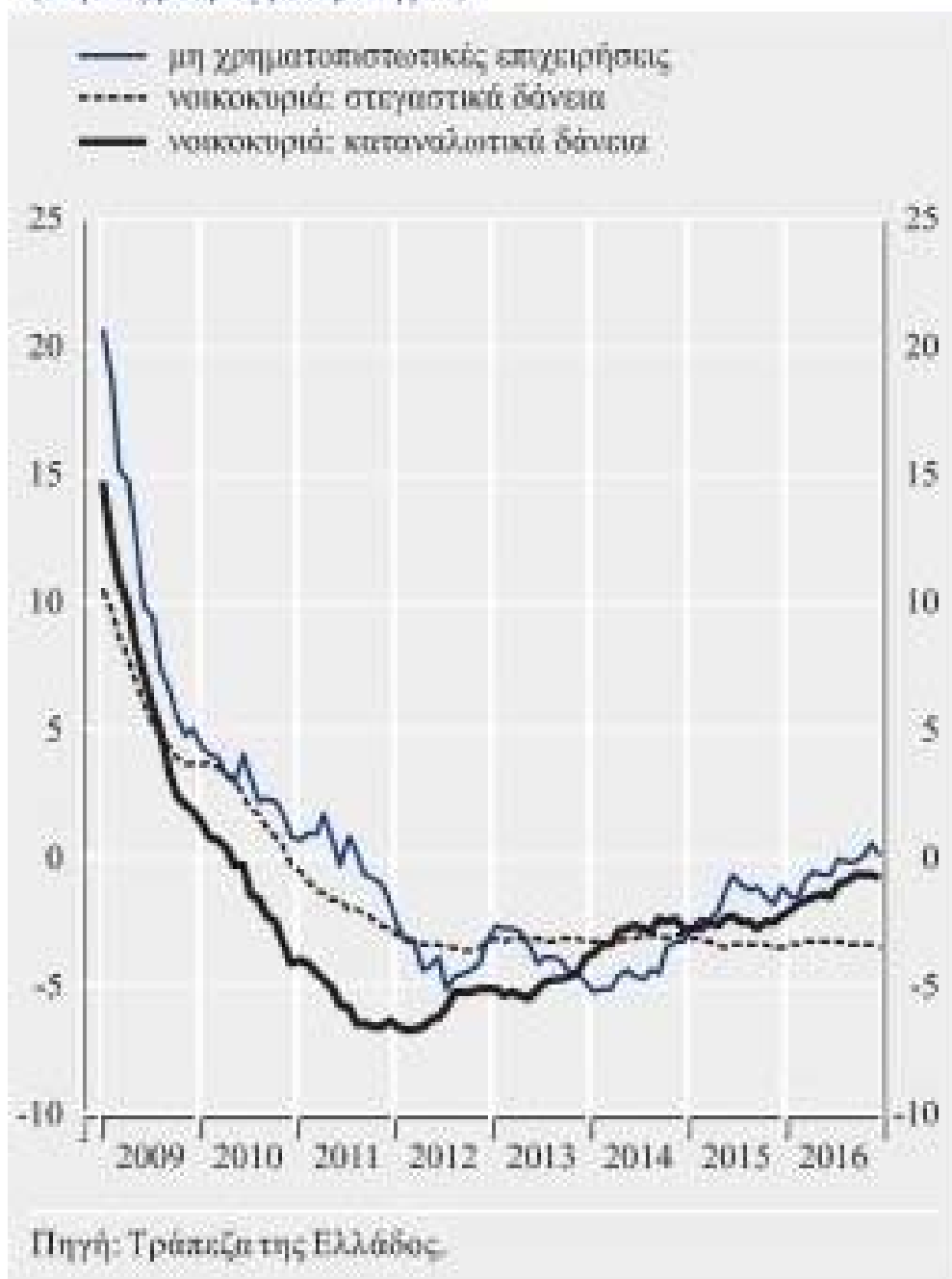
Τα καταναλωτικά δάνεια, παρουσιάζουν ελαφρά ανοδικές τάσεις μεταξύ των ετών 2008 και 2011. Με την κορύφωσή τους λίγο επάνω από το 10% το 2011, στη συνέχεια ακολουθεί η πτώση, έως το 7%, δηλαδή 3,5 ποσοστιαίες μονάδες σε διάστημα περίπου 1,5 έτους, η οποία σε επίπεδο ποσοστού ανέρχεται στα $3,5/10,5 = 33,3\%$ ή περίπου 22% πτώση ανά έτος. Η πτώση αυτή πιθανότατα σχετίζεται με την οικονομική ύφεση και την επακόλουθη πτώση των επιτοκίων.

Η ανάλυση που προηγήθηκε εμφανίζεται στο [διάγραμμα 6](#).²¹

---

²¹ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 163, Διάγραμμα VII.12.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

(ετήσιος ρυθμός μεταβολής %)

Διάγραμμα 7. Ρυθμός μεταβολής τραπεζικών χρηματοδοτήσεων επιχειρήσεων και νοικοκυριών: Ιανουάριος 2009 – Δεκέμβριος 2016.²²

Ο ρυθμός μεταβολής της τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών από την έναρξη του 2009 μέχρι και τη λήξη του 2016 παρουσιάζει

²² Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2016. Φεβρουάριος 2017, σελ. 186, Διάγραμμα VII.6.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2016.pdf>

ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είναι χαρακτηριστική η απότομη πτώση όλων των δεικτών από τα υψηλά επίπεδα του τέλους του 2008 μέχρι τα τέλη του 2009.

Αναφορικά με τα στεγαστικά δάνεια, ο ρυθμός μεταβολής τους, κατά τη διάρκεια του 2009, ένα έτος μετά τη «μετάδοση» της κρίσης στην Ελλάδα, υποχώρησε περίπου από το 10% στο 4%, σημειώνοντας μια εντυπωσιακή μείωση της τάξης του 60%. Η κατάσταση δε βελτιώθηκε καθόλου το επόμενο έτος, καθώς ο δείκτης εκμηδενίστηκε. Στη συνέχεια η πτώση συνεχίστηκε, με μειωμένο ρυθμό, με το ρυθμό μεταβολής να σταθεροποιείται περίπου 3 μονάδες κάτω από το μηδέν μέχρι και το τέλος της περιόδου αναφοράς.

Τα καταναλωτικά δάνεια των νοικοκυριών διαθέτουν μεγαλύτερη διακύμανση. Ειδικότερα, στη λήξη του 2008 ο ρυθμός μεταβολής τους ανέρχεται σε 15%, το οποίο σχεδόν εκμηδενίζεται μέσα σε ένα χρόνο. Η πτώση συνεχίζεται (με μικρότερο ρυθμό) και την επόμενη χρονιά. Στις αρχές του 2011, σημειώνεται μια ελάχιστη άνοδος, την οποία διαδέχεται μια πτώση και η σταθεροποίηση, για περίπου ένα έτος, επτά ποσοστιαίες μονάδες κάτω από το μηδέν. Στα μέσα του 2012 σημειώνεται μια άνοδος, η οποία, παρά τη μικρή διόρθωση στο δεύτερο τρίμηνο της επόμενης χρονιάς, ενισχύεται και ανεβάζει το δείκτη λίγο παραπάνω. Από το καλοκαίρι του 2014 ο ρυθμός μεταβολής χορήγησης καταναλωτικών δανείων στα ελληνικά νοικοκυριά σταθεροποιείται και στα τέλη του 2015 αρχίζει μια ανοδική πορεία η οποία τον οδηγεί λίγο κάτω από το μηδέν, έχοντας καλύψει το έδαφος περίπου έξι ποσοστιαίων μονάδων.

Τα παραπάνω απεικονίζονται στο [διάγραμμα 7](#).²³

---

²³ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2016. Φεβρουάριος 2017, σελ. 186, Διάγραμμα VII.6.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2016.pdf>

Διάγραμμα 8. Ρυθμός μεταβολής της τραπεζικής χρηματοδότησης στο διάστημα Ιανουαρίου 2008 – Δεκεμβρίου 2014. Οι τιμές του κάθετου άξονα είναι ποσοστά.²⁴

5.2. Η εξέλιξη της δανειοδότησης

Η πορεία της χρηματοδότησης εκ μέρους των ελληνικών τραπεζών μεταξύ των ετών 2008 – 2014 χαρακτηρίζεται από διακυμάνσεις. Παρατηρούμε ότι η χρηματοδότηση των νοικοκυριών διαγράφει μια πτωτική (με βαθμιαία φθίνοντα ρυθμό) πορεία, μέχρι και τα τέλη του 2011 όταν και αρχικά σταθεροποιείται και σταδιακά τα

²⁴ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 155, Διάγραμμα VII.2. <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

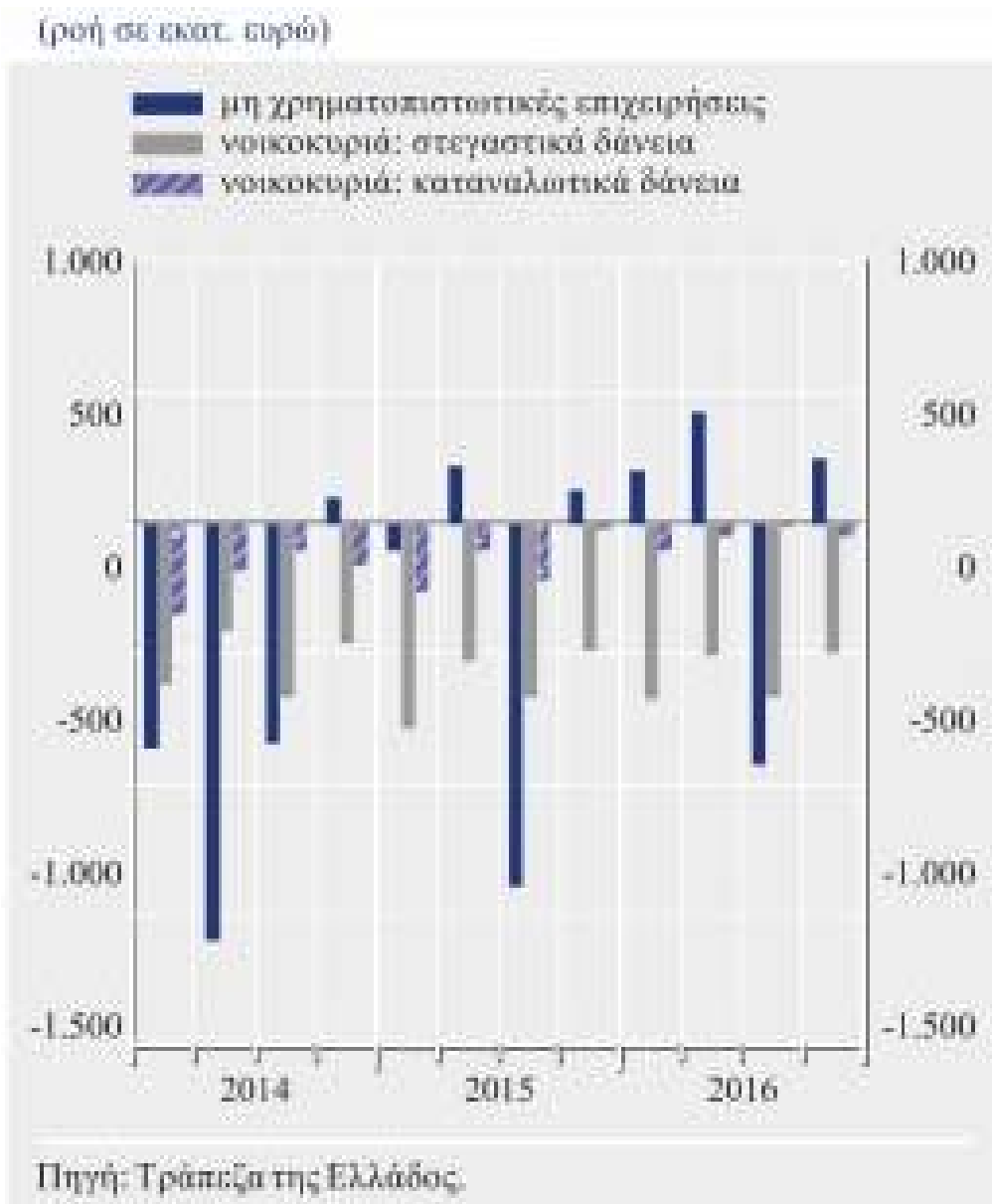
επόμενα χρόνια πραγματοποιεί μια μικρή ανάκαμψη. Ειδικότερα, με την κατάρρευση της Lehman Brothers το 2008 και της επακόλουθης «μετάδοσης» της κρίσης από τις ΗΠΑ στην Ευρώπη, είναι εμφανές ότι από τις αρχές του 2008 μέχρι τις αρχές του 2009 παρουσιάζεται εντυπωσιακή πτώση της τάξεως των περίπου 10 μονάδων, δηλαδή από τις 22 περίπου στις 12. Η μείωση αγγίζει, λοιπόν, περίπου το 45%, μέσα σε μόλις ένα έτος. Την επόμενη χρονιά η πτώση συνεχίζεται, περίπου 9 μονάδες ακόμη, γεγονός που συνδέεται με την περίοδο της ύφεσης. Πράγματι, στο διάστημα αυτό οι τράπεζες έχουν περιορίσει σε πολύ σημαντικό βαθμό τα δάνεια που χορηγούν προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

Στα τέλη του 2010, η χρηματοδότηση λαμβάνει αρνητικές τιμές, γεγονός που φανερώνει την περαιτέρω έλλειψη πιστοδότησης εκ μέρους των ελληνικών τραπεζών. Τα επόμενα χρόνια, μέχρι και το τέλος του 2014, η πιστοδότηση κινείται σταθεροποιητικά με ελαφρά ανοδικές τάσεις, χωρίς, ωστόσο, να περνάει σε θετικό έδαφος. Καθίσταται, συνεπώς, εμφανές το γεγονός ότι τα ελληνικά νοικοκυριά λαμβάνουν πλέον ελάχιστη έως μηδαμινή χρηματοδότηση από τις τράπεζες. Παράλληλα, η κρίση έχει ως συνέπεια την αδυναμία πολλών ιδιωτών να αποπληρώσουν τα οφειλόμενα ποσά εγκαίρως, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στην αρνητική χρηματοδότησή τους.

Όλα τα παραπάνω απεικονίζονται στο [διάγραμμα 8](#).²⁵

---

²⁵ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2014. Φεβρουάριος 2015, σελ. 155, Διάγραμμα VII.2.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

Διάγραμμα 9. Ροή τραπεζικής χρηματοδότησης επιχειρήσεων και νοικοκυριών Ιανουάριος 2014 – Δεκέμβριος 2016.²⁶

Η εξέλιξη της τραπεζικής πιστοδότησης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά από την έναρξη του 2014 μέχρι και τη λήξη του 2016 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Αναφορικά με τα στεγαστικά δάνεια, παρατηρούμε ότι η ροή παραμένει σταθερά αρνητική για όλη την περίοδο αναφοράς, γεγονός που είναι εύλογο μιας και από το ξέσπασμα την κρίσης και μετά οι δανειοδοτήσεις στα ελληνικά νοικοκυριά

²⁶ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2016. Φεβρουάριος 2017, σελ. 186, Διάγραμμα VII.6. <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2016.pdf>

περιορίστηκαν σε πολύ μεγάλο ποσοστό.²⁷ Στο διάγραμμα αυτό παρατηρούμε μια ασυνήθιστη περιοδικότητα. Συγκεκριμένα, οι τραπεζικές ροές των «περιττών» τριμήνων κινούνται σε ελαφρά μεγαλύτερο, από τα -500 εκατομμύρια ευρώ, ποσό. Στα αντίστοιχα διαστήματα, οι ροές των «άρτιων» τριμήνων είναι σταθερά πιο αυξημένες, με τη μεταξύ τους διαφορά να «κλείνει» όσο περνούν τα χρόνια.

Σχετικά με τα καταναλωτικά δάνεια, η γενική τους εικόνα είναι καλύτερη από αυτή των στεγαστικών, ωστόσο στα περισσότερα τρίμηνα παραμένει αρνητική. Το γεγονός αυτό φαντάζει λογικό, καθώς η χρηματοδότηση και αυτών των δανείων μειώθηκε πολύ κατά την περίοδο της κρίσης, ενδεχομένως όχι τόσο όσο των στεγαστικών δανείων. Παρατηρείται, πάντως, μια ανοδική τάση στο πέρασμα του χρόνου, με τιμές που πλησιάζουν πολύ κοντά σε θετικό έδαφος.

Τα παραπάνω φανερώνονται στο [διάγραμμα 9](#)²⁸.

5.3 Τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά

Την περίοδο πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, η οικονομία διέγραφε μια ανοδική τροχιά. Ειδικότερα, η οικονομία βρισκόταν σε θετικό έδαφος και οι προοπτικές της εμφανίζονταν εξίσου θετικές. Κατά συνέπεια, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είχαν τη δυνατότητα να χορηγούν δάνεια σε πολύ μεγάλο επίπεδο, καθώς τα οικονομικά στοιχεία ήταν ιδιαίτερα θετικά. Συνέπεια τούτου ήταν ο δανεισμός χωρίς έλεγχο που κατευθυνόταν ακόμα και σε ανθρώπους με μειωμένη πιστοληπτική ικανότητα, των οποίων οι οικονομικές δυνατότητες δε θα καθιστούσαν εφικτή την αποπληρωμή των χορηγηθέντων δανείων.

Συνέπεια των παραπάνω, ήταν η υπερχρέωση των νοικοκυριών, τα οποία δεν μπορούσαν να καλύψουν τα δάνεια που έλαβαν, με αποτέλεσμα να λαμβάνουν νέα δάνεια για την εξόφληση των παλιότερων. Παράλληλα, ξεσπά και η οικονομική κρίση, η οποία, άλλωστε, ξεκίνησε από τη μη δυνατότητα αποπληρωμής εκ των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων των στεγαστικών δανείων που είχαν λάβει. Η κρίση, λοιπόν, είχε ως άμεση συνέπεια τη μείωση της κατανάλωσης, η οποία με τη

---

²⁷ Σύμφωνα με τραπεζικές πηγές.

²⁸ Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το έτος 2016. Φεβρουάριος 2017, σελ. 186, Διάγραμμα VII.6.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2016.pdf>

σειρά της, μείωσε τα έσοδα των εταιρειών. Άμεση συνέπεια του τελευταίου αποτελούν οι απολύσεις και οι περικοπές προσωπικού, λόγω μειωμένων εισπράξεων. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται ακόμα μεγαλύτερη μείωση της κατανάλωσης, αφού οι περικοπές είχαν ως συνέπεια τη μείωση των χρημάτων που μπορούσε να διαθέσει ο καταναλωτής. Με τον τρόπο αυτό, η οικονομική κρίση «παγίδευσε» την οικονομία σε έναν αρνητικό φαύλο κύκλο, ο οποίος συνεπάγεται την αδυναμία αποπληρωμής των δανείων.

Ευτυχώς, για ορισμένα από τα ελληνικά νοικοκυριά, ο νόμος 3869/2010 που ψηφίστηκε επί υπουργίας της κας Κατσέλη, δίνει τη δυνατότητα σε όσα νοικοκυριά αποδεδειγμένα «παγιδεύτηκαν» στον υπερβολικό δανεισμό πέραν των δυνατοτήτων τους από τις τράπεζες χωρίς τα ίδια να ευθύνονται, να προσφύγουν στη δικαιοσύνη προκειμένου να γίνει μερική ή ολική διαγραφή του χρέους.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (ονομαστικές)								
-Σύνολο της οικονομίας	4,4	5,7	5,2	6,2	4,6	-4,8	-3,0	-8,4/-9,2
-Δημόσιο	2,3	3,1	3,8	7,1	5,2	-8,5	-4,9	-7,4
-Επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας	7,6	7,0	7,1	8,2	7,7	-5,5	-7,9	-9,5
-Τράπεζες	1,5	10,8	8,9	0,0	3,7	-1,8	0,1	-7,5
-Μη τραπεζικός ιδιωτικός τομέας	5,6	6,8	6,1	6,5	2,8	-2,9	-1,7	-8,5/-10,1
Κατώτατες αποδοχές	4,9	6,2	5,4	6,2	5,7	1,7	0,9	-19,6
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (σύνολο οικονομίας)		2,2	4,5	8,7	6,4	-2,1	-1,1	-8,0
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (πραγματικές)	0,9	2,4	2,2	1,9	3,3	-9,1	-6,4	-9,3/-10,1

Πηγή: Νομισματική Πολιτική 2011-2012, Τράπεζα της Ελλάδος

*Εκτιμήσεις

Σημείωση: ΕΛΣΤΑΤ (ΑΕΠ 2005-2010) και εκτιμήσεις προβλέψεις της ΤτΕ (για το ΑΕΠ το 2011-12 και για τα υπόλοιπα ετήσια μεγέθη το 2005-2012).

Πίνακας 2. Ποσοστιαία ετήσια μεταβολή του εισοδήματος και του κόστους εργασίας.²⁹

Οι μεταβολές των εισοδημάτων σε διάφορες κατηγορίες του πληθυσμού φανερώνουν την εξέλιξή τους πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης. Παρατηρούμε

²⁹ Μαρσέλλου, Αι. και Μπασιάκος, Γ. (2013). Υπερχρεωμένα νοικοκυριά και ελληνική οικονομία, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ. 17, Πίνακας 1. www.ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2015/05/Report-10.pdf

ότι οι μειώσεις του 2010 και οι προβλεπόμενες (η πηγή προέλευσης του πίνακα 1 υλοποιήθηκε πριν από το τέλος του 2011) μειώσεις στις αποδοχές κάποιων κατηγοριών είναι τόσο μεγάλες που σε ορισμένες περιπτώσεις ξεπερνούν το άθροισμα όλων των προηγούμενων αυξήσεων. Πράγματι, τούτο συμβαίνει στην τελευταία γραμμή του [πίνακα 2](#), στις μέσες πραγματικές ακαθόριστες αποδοχές, όπου λαμβάνοντας μια μέση τιμή για το 2012 ύψους -9,7% προκύπτει ότι ο μισθός το έτος αυτό ισούται με το 85,4% του αντίστοιχου του 2004! Αν αναλογιστεί κανείς τις επιπλέον μειώσεις που έχουν πραγματοποιηθεί έκτοτε, μπορεί να κατανοήσει σε τι επίπεδα βρίσκονται οι μισθοί.

Αντίστοιχα, οι εργαζόμενοι σε υπηρεσίες κοινής ωφέλειας ενώ με τις ετήσιες αυξήσεις φτάνουν το 2009 σε 43% αυξημένο εισόδημα σε σχέση με το 2004, τούτο μειώνεται μόλις στο 13% το 2012.

Ο [πίνακας 2](#)³⁰ απεικονίζει τα παραπάνω αναλυθέντα δεδομένα.

	Σύνολο χρεών	Χρέη από στεγαστικά δάνεια	Χρέη από καταναλωτικά δάνεια	Χρέη από άλλα δάνεια	Στεγαστικά / Καταναλωτικά χρέη
1995	6,6	5,1	1,5		3,5
2000	15,5	10,6	4,9	0,1	2,2
2005	47,0	30,6	15,2	1,2	2,0
2009	70,6	47,2	21,7	1,8	2,2

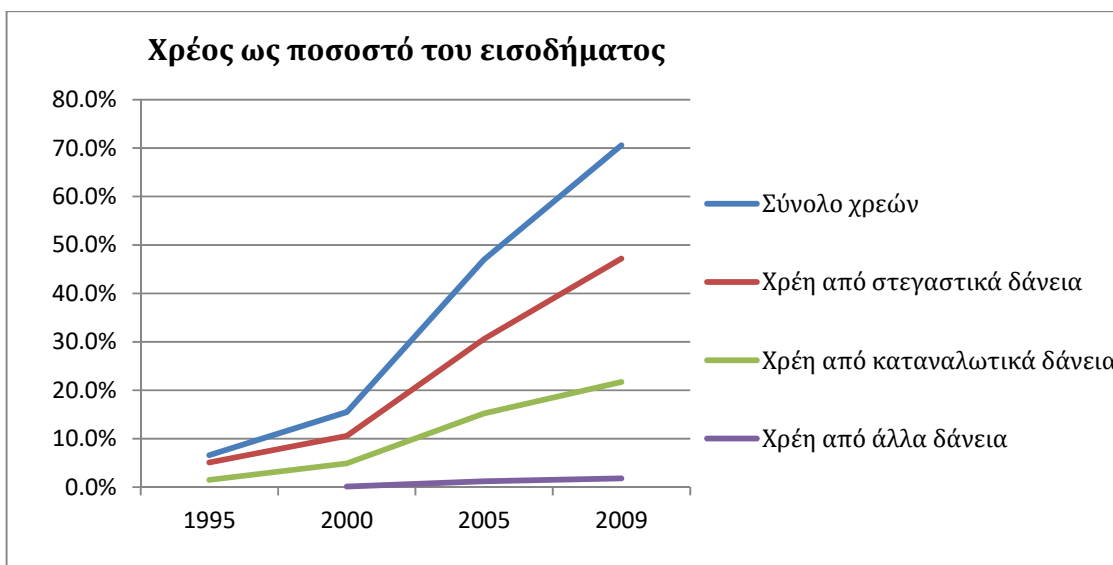
Πηγή: Marsellou (2011)

Σημείωση: Τα στοιχεία για τα δάνεια προέρχονται από την ΤτΕ και για το καθαρό διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών από την AMECO.

Πίνακας 3. Χρέος των νοικοκυριών ως ποσοστό του συνολικού εισοδήματος.³¹

Η ίδια μελέτη σχετικά με τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά περιέχει τον [πίνακα 3](#)³², ο οποίος περιγράφει το χρέος ως ποσοστό του συνολικού εισοδήματος.

³⁰ ³¹, ³² Μαρσέλλου, Αι. και Μπασιάκος, Γ. (2013). Υπερχρεωμένα νοικοκυριά και ελληνική οικονομία, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων σσ. 17 – 18, Πίνακες 1,2. www.ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2015/05/Report-10.pdf

Διάγραμμα 10. Εξέλιξη του χρέους ως ποσοστού του εισοδήματος.

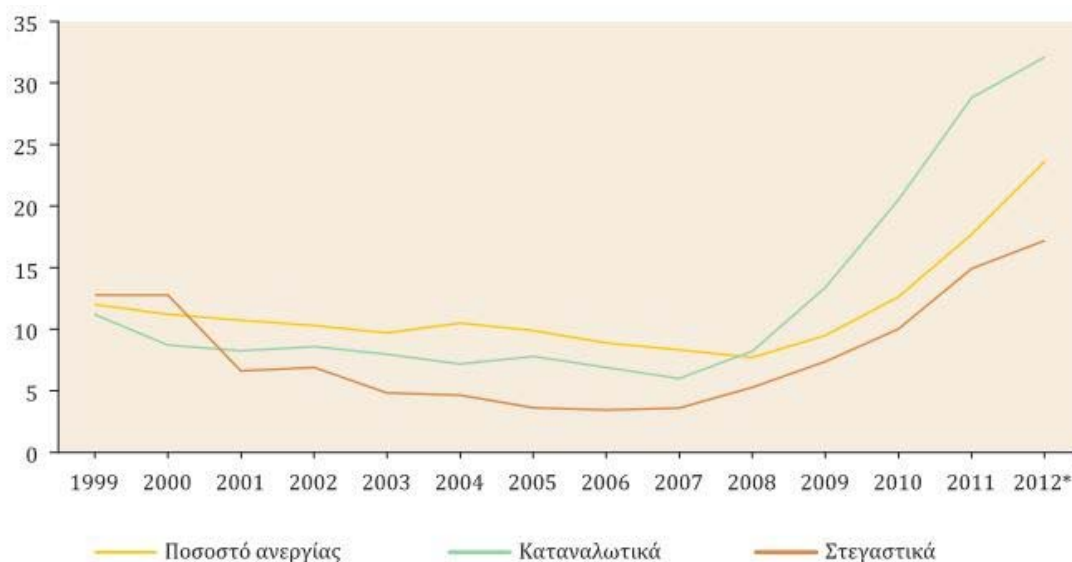
Συγκεκριμένα, καθίσταται εμφανής η εκτίναξη των χρεών, ιδίως στο διάστημα 2000 – 2009, πάντοτε ως ποσοστό του εισοδήματος των νοικοκυριών. Συγκεκριμένα, τα χρέη από στεγαστικά δάνεια από το 10,6% του τέλους του προηγούμενου αιώνα ανυψώνονται στο 47,2% σχεδόν μια δεκαετία μετά. Βέβαια, αξίζει να τονιστεί εδώ η πτώση του εισοδήματος όπως παρατηρήθηκε στον [πίνακα 2](#), η οποία, ωστόσο, δεν είχε αρχίσει να γίνεται τόσο εμφανής από το 2009. Θα πρέπει να τονιστεί επίσης, ότι η υπερχρέωση των νοικοκυριών οφείλεται εν μέρει και στην καλή οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία οδηγούσε σε αθρόο δανεισμό εκ μέρους των νομισματικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προς αυτά.

Τα καταναλωτικά δάνεια δεν έχουν μικρή μεταβολή, καθώς από το μόλις 4,9% του εισοδήματος που τους αναλογεί το 1995, φτάνουν στο 21,7% το 2009. Θα ήταν εύκολο να συμπεράνουμε ότι τετραπλασιάστηκαν, ωστόσο πρόκειται για μια πρώτης τάξης παγίδα: το εισόδημα (παρονομαστικής) μεταβάλλεται κάθε χρόνο κι επομένως δεν είναι εύκολη η σύγκριση των μεγεθών διαχρονικά.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι τα λοιπά δάνεια δεν αποτελούν πάνω από το 2% του εισοδήματος, παρατηρούμε ότι το σύνολο των χρεών διαθέτει μια πορεία ανάμεσα στα στεγαστικά και τα καταναλωτικά δάνεια. Πράγματι, η αύξησή τους είναι

εντυπωσιακή στο πέρασμα του χρόνου, καθώς από το μόλις 15,5% στα μέσα της δεκαετίας του '90 κυριολεκτικά εκτοξεύονται 14 χρόνια μετά στο 70,6%.

Τα προαναφερθέντα απεικονίζονται στο [διάγραμμα 10](#).

* 2012: ποσοστό α' τριμήνου

Πηγή: Ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση - ΤτΕ. Ποσοστό ανεργίας - AMECO

Διάγραμμα 11. Ποσοστά ανεργίας και δανείων σε καθυστέρηση.³³

Η πορεία τόσο του ποσοστού ανεργίας, όσο και το αντίστοιχο των δανείων σε καθυστέρηση παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Παρατηρούμε ότι η ανεργία μέχρι και το 2008 διαγράφει μια σταθεροποιητική προς ελαφρά πτωτική πορεία, από το 13% μέχρι περίπου το 8%. Στη συνέχεια, ωστόσο, εκτινάσσεται, φτάνοντας μέχρι το 24% μέσα σε μόλις 4 έτη, σημειώνοντας μια εντυπωσιακή αύξηση ύψους 200%! Το γεγονός αυτό αιτιολογείται σαφώς από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, η οποία έπληξε ιδιαίτερα την απασχόληση καθώς και οι συνεχιζόμενες πρακτικές μείωσης μισθών και συντάξεων και επιβολής φόρων, οι οποίες είχαν ως συνέπεια την ανακύκλωση της αρνητικής τροχιάς του εργασιακού χώρου.

Αναφορικά με τα δάνεια, παρατηρούμε ότι τα καταναλωτικά κινούνται σε ποσοστό από το 11% του 1999 φθίνοντα στο περίπου 6% του 2007. Στη συνέχεια, ωστόσο,

³³ Μαρσέλλου, Αι. και Μπασιάκος, Γ. (2013). Υπερχρεωμένα νοικοκυριά και ελληνική οικονομία, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, στο σύνδεσμο: www.ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2015/05/Report-10.pdf

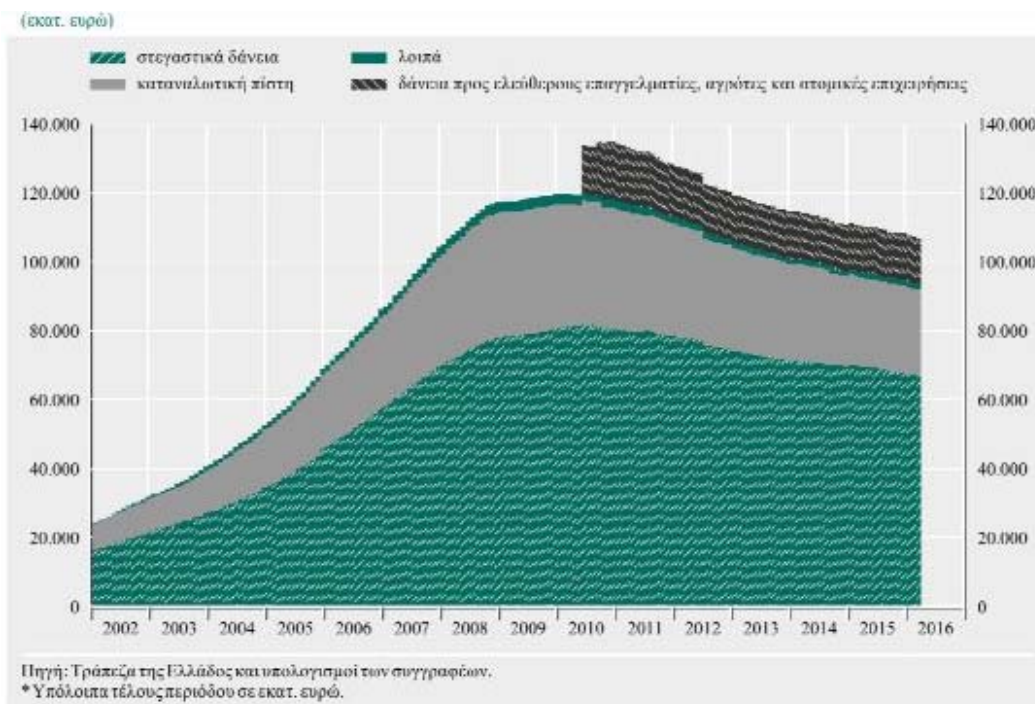
αυξάνονται με γεωμετρική πρόοδο, καθώς αγγίζουν το 30% περίπου το 2011, δηλαδή σχεδόν πενταπλασιάζονται μέσα σε μόλις 4 χρόνια! Την επόμενη χρονιά αυξάνονται με λιγότερο, σαφώς, ρυθμό.

Όσον αφορά τα στεγαστικά δάνεια, τούτα από το 13% του 1999 βρίσκονται κάτω από το 5% την τριετία 2005 – 2007, ωστόσο επανέρχονται στο 15% περίπου μέσα σε 4 έτη. Μέσα στο 2012 ανεβαίνουν περίπου 3-4 ποσοστιαίες μονάδες. Οι λόγοι που δεν αυξήθηκαν τόσο πολύ ως ποσοστό των συνολικών δανείων είναι καταρχάς ότι πρέπει να είναι λιγότερα από τα καταναλωτικά και επίσης το γεγονός ότι ορισμένα στεγαστικά δάνεια εξυπηρετούνται λόγω της οικονομικής δυνατότητας των νοικοκυριών.

Σχηματικά, το [διάγραμμα 11](#)³⁴ περιλαμβάνει στοιχεία της προαναφερθείσας ανάλυσης.

---

³⁴ Μαρσέλλου, Αι. και Μπασιάκος, Γ. (2013). Υπερχρεωμένα νοικοκυριά και ελληνική οικονομία, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ. 19, διάγραμμα 1. www.ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2015/05/Report-10.pdf

Διάγραμμα 12. Δάνεια νοικοκυριών από εγχώρια NXI: Ιανουαρίου 2002 – Μαρτίου 2016.³⁵

Η πορεία των υπολοίπων των δανείων των ελληνικών νοικοκυριών από τις αρχές του 2002 μέχρι και τις αρχές του 2016 χρήζει ειδικής ανάλυσης. Η πλειοψηφία εξ' αυτών αποτελείται από τα στεγαστικά δάνεια, τα οποία αυξάνουν το μερίδιό τους μέχρι το ξέσπασμα της κρίσης. Πράγματι, από το 2008 και μετά αρχικά η πορεία τους αντιστρέφεται και μετά το επόμενο έτος αρχίζει η πτώση, η οποία, πάντως, δεν ξεπερνά τα περίπου 10 - 15 δις καθώς από τα 80 δις όπου κορυφώνεται το υπόλοιπο στα τέλη του 2009, τούτο πέφτει λίγο κάτω από τα 70 δις στο τέλος της περιόδου αναφοράς.

Δεύτερη σε κατάταξη και μερίδιο έρχεται η καταναλωτική πίστη. Ειδικότερα, στα πρώτα χρόνια το μερίδιό της δεν ξεπερνά τα 10 περίπου δις. Ωστόσο πραγματοποιεί μια επιταχυνόμενη άνοδο, ιδίως τα τελευταία χρόνια πριν από την οικονομική κρίση. Αποτέλεσμα αυτής να διαμορφώνεται το υπόλοιπό των καταναλωτικών δανείων κοντά στα 30 δις στα τέλη του 2007 και, εκμεταλλευόμενα τη στασιμότητα των υπολοίπων ειδών δανείων, στα 35 - 40 δις στη λήξη του επόμενου έτους. Στη

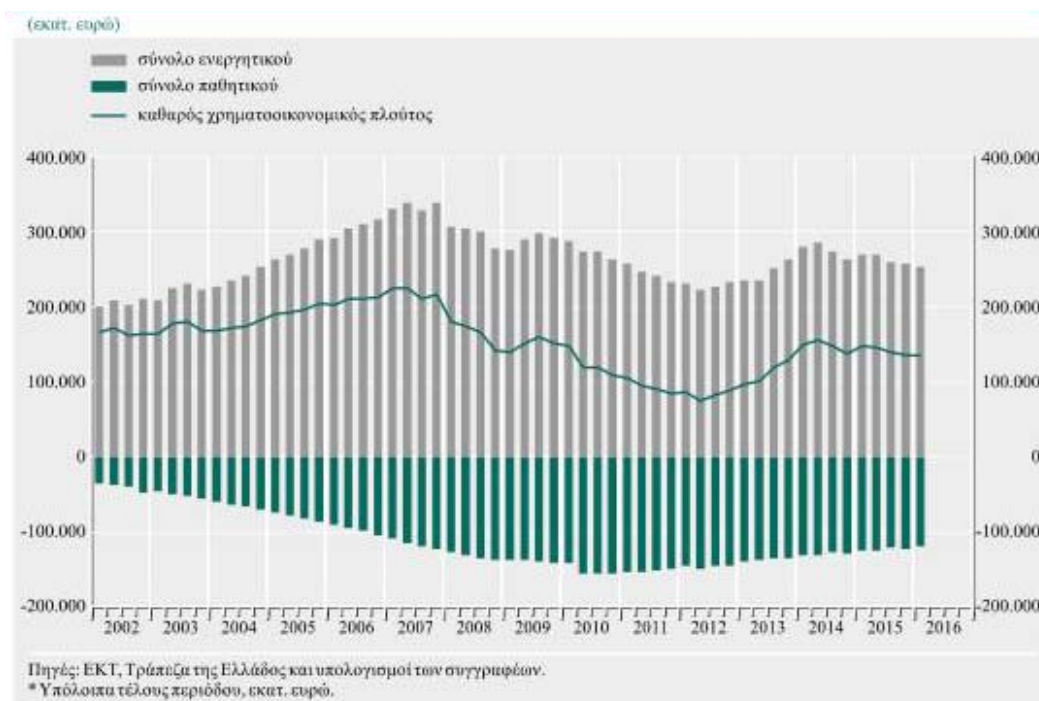
³⁵ Οικονομικό δελτίο, ΤτΕ, Δεκέμβριος 2016, σελ. 20, διάγραμμα 10.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201612.pdf>

συνέχεια παρατηρείται μια πτώση, η οποία, ωστόσο, δε ρίχνει τα υπόλοιπά τους κάτω από τα 20 δις ευρώ στις αρχές του 2016.

Τα λοιπά δάνεια αντιπροσωπεύουν μια αμελητέα ποσότητα, η οποία λίγο μεγαλώνει εντός του 2009, ωστόσο παραμένει ελάχιστο το ποσοστό τους μέχρι και τη λήξη της περιόδου αναφοράς.

Από τις αρχές του 2010 εμφανίζονται και τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις. Το ύψος τους είναι σταθερό στο ύψος περίπου των 20 δις ευρώ.

Τα παραπάνω στοιχεία απεικονίζονται στο [διάγραμμα 12](#).³⁶

Διάγραμμα 13. Καθαρός χρηματοοικονομικός πλούτος νοικοκυριών: Ιανουαρίου 2002 – Μαρτίου 2016.³⁷

Ο καθαρός χρηματοοικονομικός πλούτος των ελληνικών νοικοκυριών από τις αρχές του 2002 μέχρι και το πρώτο τρίμηνο του 2016 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

³⁶ Οικονομικό δελτίο, ΤτΕ, Δεκέμβριος 2016, σελ. 20, διάγραμμα 10.

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201612.pdf>

³⁷ Οικονομικό δελτίο, ΤτΕ, Δεκέμβριος 2016, σελ. 10, διάγραμμα 1.

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201612.pdf>

Ειδικότερα, με θετικό πρόσημο εμφανίζεται το ενεργητικό, με αρνητικό το παθητικό και με μια πράσινη γραμμή το σε κάθε τρίμηνο αναφοράς συνολικό αποτέλεσμα.

Αναφορικά με το ενεργητικό, κατά τη διάρκεια του 2002 παρουσιάζει μια ελαφρά ανοδική τάση, η οποία ενισχύεται το επόμενο έτος. Από το 2004 μέχρι και το 2007 παρουσιάζεται μια σταθερά ανοδική πορεία, η οποία συνεπάγεται την άνοδο περίπου 50% από την έναρξη του 2002 μέχρι τη λήξη του 2006, ήτοι από τα 200 δις ευρώ στα 300. Με την επίδραση της οικονομικής κρίσης το 2008, η τάση αντιστρέφεται και το ενεργητικό μειώνεται απότομα. Χαρακτηριστικά, από το υψηλό των περίπου 330 δις στα τέλη του 2007, μειώνεται περίπου στα 280 δις στις αρχές του 2009, σημειώνοντας μια πτώση της τάξης του 15,2%. Παρά την άνοδο τα επόμενα δύο τρίμηνα, τούτη αποδεικνύεται πρόσκαιρη, καθώς ακολουθούν 11 συνεχόμενα πτωτικά τρίμηνα, με αποτέλεσμα το δεύτερο τρίμηνο του 2012 να ισοδυναμεί περίπου στο επίπεδο του 4^{ου} 3μήνου του 2003. Ευτυχώς οι επόμενοι 4 μήνες φανερώνουν μια ελαφρά ανοδική τάση, η οποία κορυφώνεται στα τέλη του 2013 και στις αρχές του 2014. Η πτωτική πορεία που ακολουθεί συνοδεύεται από αυξομειώσεις μέχρι τη λήξη της περιόδου αναφοράς.

Στο παθητικό τώρα, οι τιμές του είναι ελαφρά αλλά σταθερά αυξανόμενες από την έναρξη του 2002 μέχρι και το 2008, όταν, δηλαδή, ξεσπά η κρίση. Τότε παρατηρείται μια σταθεροποίηση των τιμών, η οποία διατηρείται και το επόμενο έτος. Πιθανόν η μη αύξηση του παθητικού εκείνη την περίοδο να αποτελεί συνέπεια της μειωμένης χορήγησης δανείων στα νοικοκυριά εκ των τραπεζών. Στις αρχές του 2010 παρατηρείται μια σημαντική αύξηση του παθητικού, η οποία σταδιακά εξισορροπείται τα επόμενα χρόνια με μια σταδιακή μείωσή του μέχρι και τις αρχές του 2016.

Το τελικό αποτέλεσμα, δηλαδή ο καθαρός πλούτος των νοικοκυριών, έχει μεν διακυμάνσεις, αλλά, λειτουργώντας εξισορροπητικά σε σχέση με τα δύο μεγέθη που τον αποτελούν, κινείται σε ένα πιο στενό εύρος συγκριτικά με αυτά. Ειδικότερα, τούτο στις αρχές του διαγράμματος κινείται λίγο κάτω από τα 200 δις ευρώ, με ελαφρά ανοδικές τάσεις. Πράγματι, βοηθούμενο από το μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης του ενεργητικού σε σύγκριση με το παθητικό, αγγίζει το «ψυχολογικό» όριο των 200 δις προς τα τέλη του 2005 και το ξεπερνάει το επόμενο και το μεθεπόμενο έτος. Η οικονομική κρίση θα τον «προσγειώσει» απότομα, καθώς μόλις μέσα στο 2008

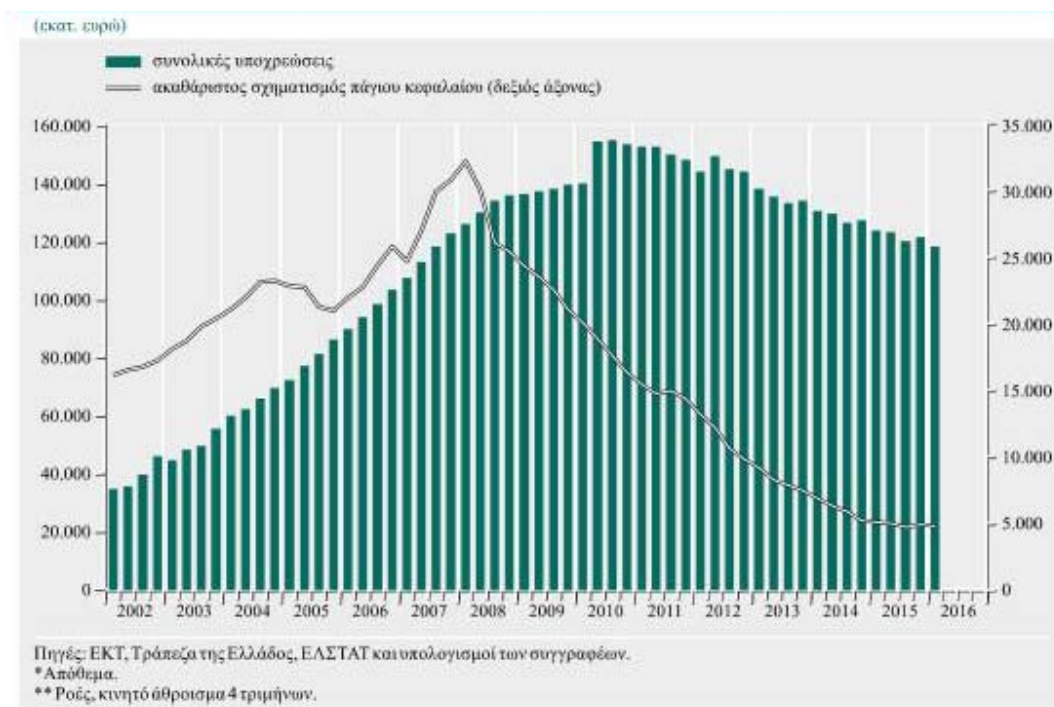
μειώνεται από τα περίπου 210 δις στα 140 δις στο τέλος του έτους. Πρόκειται για μια μείωση της τάξης του 33%, η οποία μάλιστα φέρνει τον πλούτο σε χαμηλότερα επίπεδα από την αρχή της περιόδου αναφοράς, δηλαδή τις αρχές του 2002. Η πρόσκαιρη άνοδος στις αρχές του 2009 δε θα έχει συνέχεια, καθώς η πτώση θα συνεχιστεί μιας και ενώ το παθητικό μειώνεται (έστω και ελαφρά), το ενεργητικό μειώνεται σε μεγαλύτερο βαθμό. Μάλιστα, στα τέλη του 2011 ο πλούτος πέφτει και κάτω από τα 100 δις, έχοντας «χάσει» πάνω από το 50% από τα τέλη του 2007.

Ευτυχώς κάπου εκεί το ενεργητικό αρχίζει να αυξάνεται και, σε συνδυασμό με τη μείωση του παθητικού, ανακτά σημαντικό ποσοστό του χαμένου εδάφους. Τα τελευταία δύο χρόνια η ανοδική πορεία ανακόπτεται και επικρατούν σταθεροποιητικές τάσεις.

Η προαναφερθείσα ανάλυση απεικονίζεται στο [διάγραμμα 13](#).³⁸

---

³⁸ Οικονομικό δελτίο, ΤτΕ, Δεκέμβριος 2016, σελ. 10, διάγραμμα 1.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201612.pdf>

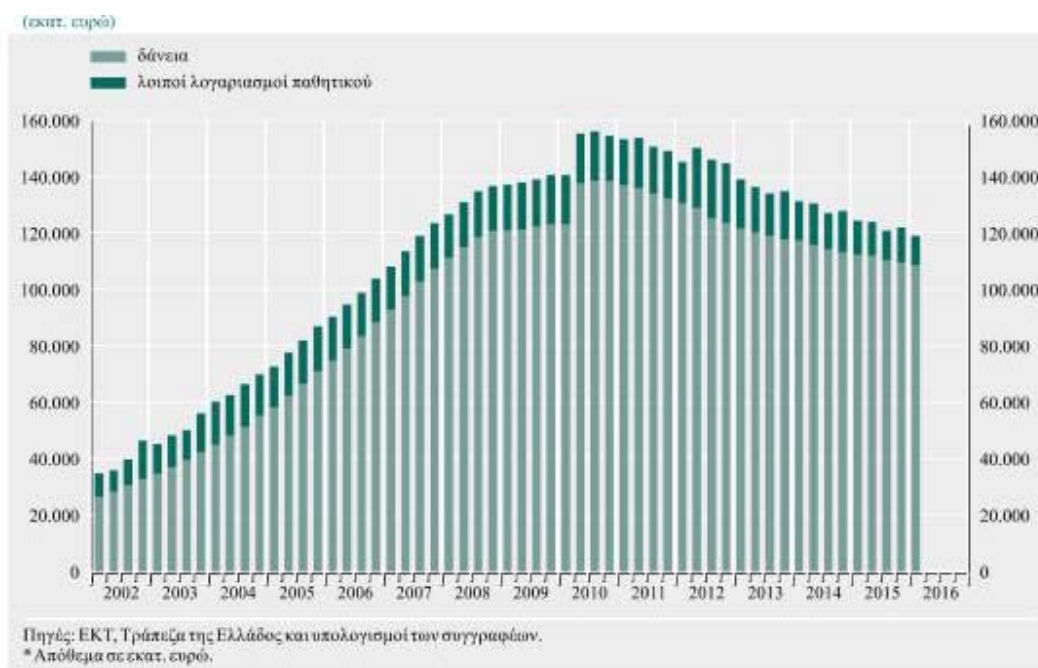
Διάγραμμα 14. Συνολικές υποχρεώσεις των νοικοκυριών και επενδύσεις σε κατοικίες : Ιανουαρίου 2002 – Μαρτίου 2016.³⁹

Οι συνολικές υποχρεώσεις των νοικοκυριών καθώς και οι επενδύσεις τους στην αγορά κατοικίας από τις αρχές του 2002 μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2016 αποτελούν θέμα προς συζήτηση. Ειδικότερα, οι υποχρεώσεις βαίνουν συνεχώς αυξανόμενες και ενώ στην αρχή της περιόδου αναφοράς δεν ξεπερνούν τα 40 δις, στα μέσα του 2005 έχουν διπλασιαστεί! Καθώς η ανοδική τους πορεία συνεχίζεται με σταθερό ρυθμό, στα μέσα περίπου του 2007 αγγίζουν τα 120 δις, ποσό τριπλάσιο από τις αρχές του 2002! Με το ξέσπασμα της κρίσης η ανοδική τους πορεία επιβραδύνεται σημαντικά και σταθεροποιούνται κοντά στο ύψος των 140 δις στα τέλη του 2009. Με το που μπαίνει το 2010, ωστόσο, πραγματοποιείται ένα «άλμα» σχεδόν 20 δις, το οποίο οφείλεται σε αλλαγή των στατιστικών στοιχείων που περιλαμβάνουν οι υποχρεώσεις. Αν και φαίνεται να διατηρείται αυτό το ύψος των υποχρεώσεων, εντέλει σταδιακά υποχωρούν και στις αρχές του 2016 ανέρχονται περίπου στα 120 δις.

³⁹ Οικονομικό δελτίο, ΤτΕ, Δεκέμβριος 2016, σελ. 19, διάγραμμα 8.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201612.pdf>

Εκτός από τις υποχρεώσεις των νοικοκυριών, στη ίδιο γράφημα αναφέρονται και οι επενδύσεις τους στην αγορά της κατοικίας. Πράγματι, οι επενδύσεις αυτές διέγραφαν μια πολύ ικανοποιητική πορεία, ξεκινώντας από τα 15 δις στις αρχές του 2002 μέχρι το υψηλό των περίπου 33 δις το πρώτο τρίμηνο του 2008. Εκείνη την περίοδο κάνει την εμφάνισή της η κρίση και οι επενδύσεις κυριολεκτικά κατακρημνίζονται με μια συνεχή και απότομη πτώση, η οποία αγγίζει το 50% στις αρχές του 2011 όταν και προσωρινά ανακόπτεται η πορεία της. Ωστόσο, πρόκειται για μια προσωρινή αλλαγή τάσης, καθώς έχει συνέχεια η καθοδική της πορεία μέχρι το ύψος των 5 δις στα οποία τελικά σταθεροποιείται κατά τη διάρκεια του 2015 και στις αρχές του 2016.

Συνοπτικά τα προαναφερθέντα απεικονίζονται στο [διάγραμμα 14](#).⁴⁰

Διάγραμμα 15. Σύνθεση συνολικών υποχρεώσεων των νοικοκυριών: Ιανουαρίου 2002 – Μαρτίου 2016.⁴¹

^{40, 41} Οικονομικό δελτίο, ΤτΕ, Δεκέμβριος 2016, σσ. 19 – 20, διαγράμματα 8,9.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201612.pdf>

Στο [διάγραμμα 15](#) παρατηρούμε τη μεταβολή της σύνθεσης των υποχρεώσεων των νοικοκυριών από τις αρχές του 2002 μέχρι την έναρξη του 2016. Ειδικότερα, οι υποχρεώσεις διακρίνονται στα δάνεια και τις λοιπές υποχρεώσεις.

Τα δάνεια, όπως είναι εμφανές, αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι των υποχρεώσεων. Η πορεία τους αναλύθηκε στο προηγούμενο διάγραμμα. Όσον αφορά τους λοιπούς λογαριασμούς παθητικού, τούτοι είναι γενικά στάσιμοι και δεν παρουσιάζουν σημαντικές αυξομειώσεις. Κινούνται μεταξύ των περίπου 10 δις και δεν ξεπερνούν το διπλάσιο του ελάχιστου τους ύψους. Πάντως τα τελευταία 3 περίπου χρόνια η αναλογία τους στο συνολικό παθητικό είναι φθίνουσα.

Πίνακας 4. Χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα κατά κλάδο δραστηριότητας από τα εγχώρια NXI⁴²

Χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα κατά κλάδο δραστηριότητας από τα εγχώρια NXI (υπόλοιπα σε εκατ. ευρώ, μη εποχικώς διορθωμένα)				
	Ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα			
Υπόλοιπα Δεκεμβρίου 2011	Σύνολο δανείων	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτικά δάνεια	Λοιπά
	113.050	78.393	32.985	1.672
	Σύνολο δανείων 2012	Στεγαστικά δάνεια 2012	Καταναλωτικά δάνεια 2012	Λοιπά 2012
Ιανουάριος	112.690	78.104	32.778	1.808
Φεβρουάριος	112.237	77.857	32.568	1.811
Μάρτιος	111.729	77.601	32.300	1.828
Απρίλιος	111.341	77.381	32.141	1.818
Μάιος	110.872	77.124	31.911	1.837
Ιούνιος	110.601	77.002	31.745	1.854
Ιούλιος	108.406	75.747	30.858	1.801
Αύγουστος	108.070	75.482	30.776	1.811
Σεπτέμβριος	107.541	75.098	30.634	1.809

⁴² Νομισματική πολιτική 2015 – 2016. Ιούνιος 2016, ΤτΕ, σελ. 181, πίνακας 5.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/NomPol20152016.pdf>

Οκτώβριος	107.221	74.897	30.509	1.815
Νοέμβριος	106.702	74.683	30.381	1.637
Δεκέμβριος	106.530	74.634	30.236	1.660
	Σύνολο δανείων 2013	Στεγαστικά δάνεια 2013	Καταναλωτικά δάνεια 2013	Λοιπά 2013
Ιανουάριος	105.371	73.864	29.898	1.609
Φεβρουάριος	104.977	73.662	29.684	1.630
Μάρτιος	104.688	73.524	29.511	1.653
Απρίλιος	104.222	73.273	29.323	1.626
Μάιος	103.494	72.721	29.145	1.629
Ιούνιος	103.654	72.613	29.399	1.643
Ιούλιος	103.117	72.252	29.233	1.632
Αύγουστος	102.879	72.042	29.192	1.645
Σεπτέμβριος	102.570	71.899	29.042	1.628
Οκτώβριος	101.775	71.701	28.606	1.468
Νοέμβριος	101.349	71.493	28.441	1.415
Δεκέμβριος	100.827	71.055	28.382	1.390
	Σύνολο δανείων 2014	Στεγαστικά δάνεια 2014	Καταναλωτικά δάνεια 2014	Λοιπά 2014
Ιανουάριος	100.460	70.803	28.267	1.390
Φεβρουάριος	100.695	71.121	28.155	1.418
Μάρτιος	100.359	70.968	27.974	1.417
Απρίλιος	100.172	70.819	27.936	1.416
Μάιος	99.996	70.718	27.797	1.481
Ιούνιος	99.842	70.613	27.744	1.485
Ιούλιος	99.484	70.363	27.639	1.482
Αύγουστος	99.183	70.104	27.602	1.477
Σεπτέμβριος	98.176	69.890	26.812	1.474
Οκτώβριος	97.697	69.674	26.594	1.429
Νοέμβριος	97.321	69.593	26.280	1.448
Δεκέμβριος	97.104	69.408	26.232	1.463
	Σύνολο δανείων	Στεγαστικά	Καταναλωτικά	Λοιπά

	2015	δάνεια 2015	δάνεια 2015	2015
Ιανουάριος	97.598	69.982	26.136	1.481
Φεβρουάριος	97.060	69.653	25.924	1.483
Μάρτιος	96.807	69.517	25.803	1.488
Απρίλιος	96.484	69.257	25.736	1.492
Μάιος	96.291	69.133	25.662	1.497
Ιούνιος	96.351	69.005	25.821	1.525
Ιούλιος	95.868	68.657	25.692	1.519
Αύγουστος	95.434	68.293	25.634	1.507
Σεπτέμβριος	95.092	68.032	25.553	1.507
Οκτώβριος	94.923	67.892	25.522	1.508
Νοέμβριος	94.665	67.649	25.505	1.511
Δεκέμβριος	94.573	67.593	25.509	1.470
	Σύνολο 2016	Στεγαστικά δάνεια 2016	Καταναλωτικά δάνεια 2016	Λοιπά 2016
Ιανουάριος	94.086	67.162	25.457	1.468
Φεβρουάριος	93.742	66.838	25.434	1.469
Μάρτιος	93.328	66.605	25.353	1.369
Απρίλιος	93.104	66.395	25.338	1.371

Πίνακας 4. Υπόλοιπα δανείων νοικοκυριών και μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων⁴³

Ο παραπάνω πίνακας περιλαμβάνει στοιχεία αναφορικά με το δανεισμό των ελληνικών νοικοκυριών και των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων. Τίθεται εύλογα το ερώτημα του ποσοστού που αναλογεί στο καθένα. Αναφορικά με τον τομέα αυτό, υπάρχουν τα ακόλουθα αντίστοιχα παραδείγματα.

⁴³ Νομισματική πολιτική 2015 – 2016. Ιούνιος 2016, ΤτΕ, σελ. 181, πίνακας 5.
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/NomPol20152016.pdf>

Πίνακας 5. ΕΛΛΑΣ: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ, ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, 2012 - 2015⁽¹⁾

Σε εκατομμύρια €. Σε τρέχουσες τιμές. Μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία

	2012 Q1	2012 Q2	2012 Q3	2012 Q4	2013 Q1	2013 Q2	2013 Q3
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ							
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	40,417	43,630	44,458	42,711	37,732	41,130	42,041
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία	1,580	1,600	1,581	1,564	1,534	1,540	1,517
Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και κατασκευών	5,471	6,136	6,033	6,038	5,073	5,851	5,598
Υπηρεσίες	33,366	35,894	36,843	35,109	31,124	33,739	34,927
Φόροι επί των προϊόντων	5,574	5,706	6,089	5,963	5,399	5,389	5,757
Επιδοτήσεις επί των προϊόντων	69	86	83	107	72	99	75
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ							
Τελική καταναλωτική δαπάνη	42,724	44,751	43,788	44,528	39,714	42,443	41,248
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	33,190	34,332	34,416	32,765	31,359	33,224	32,597
Νοικοκυριών	32,108	33,189	33,253	31,647	30,286	32,083	31,476
ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	1,082	1,143	1,163	1,117	1,073	1,140	1,121
Γενικής Κυβέρνησης ⁽¹⁾	9,534	10,419	9,372	11,764	8,355	9,220	8,652
Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	8,421	6,761	3,988	7,950	7,695	4,886	3,336
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	5,443	6,261	4,819	6,221	4,765	5,441	4,675
Μεταβολή αποθεμάτων	2,978	500	-830	1,729	2,930	-555	-1,339
Εγχώρια ζήτηση	51,145	51,512	47,776	52,479	47,409	47,330	44,584
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	10,964	13,627	17,498	12,750	10,700	14,107	18,527
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	16,186	15,889	14,810	16,661	15,050	15,017	15,389
Εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	-5,222	-2,261	2,687	-3,912	-4,349	-910	3,138
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ							
Αμοιβές εξαρτημένης εργασίας	14,765	16,948	15,996	18,662	12,784	15,090	14,400
Ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα / μεικτό εισόδημα	26,272	27,120	28,836	23,977	25,383	26,484	27,855
Φόροι επί της παραγωγής και των εισαγωγών	5,819	6,020	6,436	6,769	5,684	5,683	6,241
Επιδοτήσεις	934	837	803	841	791	837	774
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ σε αγοραίες τιμές	45,922	49,251	50,464	48,567	43,059	46,420	47,722

Πηγή: Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών ΕΛΣΤΑΤ.

(1) Προσωρινά στοιχεία.

(2) Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά.

Πίνακας 6. ΕΛΛΑΣ: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ, ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, 2012 - 2015⁽¹⁾

Σε εκατομμύρια €. Έτος αναφοράς 2010. Μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία

	2012 Q1	2012 Q2	2012 Q3	2012 Q4	2013 Q1	2013 Q2	2013 Q3
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ							
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	41,083	43,629	44,691	42,340	38,748	41,893	43,696
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία	1,534	1,601	1,468	1,422	1,421	1,433	1,347
Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και κατασκευών	5,374	6,027	5,777	5,871	4,807	5,559	5,252
Υπηρεσίες	34,161	35,991	37,440	35,043	32,524	34,897	37,123
Φόροι επί των προϊόντων	5,148	5,219	5,583	5,354	4,805	4,931	5,279
Επιδοτήσεις επί των προϊόντων	82	89	93	87	80	89	93
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ							
Τελική καταναλωτική δαπάνη	43,135	44,038	43,386	43,335	40,190	42,379	42,244
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	32,297	33,173	33,384	31,693	30,637	32,416	32,332
Νοικοκυριών	31,258	32,084	32,274	30,632	29,609	31,328	31,245
ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	1,039	1,088	1,109	1,060	1,027	1,088	1,086
Γενικής Κυβέρνησης ⁽¹⁾	10,857	10,873	9,967	11,707	9,524	9,922	9,871
Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	7,587	6,382	3,504	7,850	7,194	5,112	3,440
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	5,629	6,375	4,918	6,248	4,902	5,548	4,804
Εγχώρια ζήτηση	50,725	50,404	46,834	51,191	47,437	47,421	45,530
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	9,997	12,543	16,279	11,739	9,881	13,207	17,409
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	14,518	14,284	13,245	15,311	13,752	14,046	14,460
Εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	-4,485	-1,771	2,895	-3,563	-3,592	-983	2,277
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ σε αγοραίες τιμές	46,131	48,728	50,161	47,591	43,455	46,692	48,848

Πηγή: Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών ΕΛΣΤΑΤ.

(1) Προσωρινά στοιχεία.

(2) Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά.

Πίνακας 5. ΑΕΠ Ελλάδας τριμηνιαία στοιχεία, 2012 – 2015.⁴⁴

⁴⁴ Η ελληνική οικονομία, 30 – 10 – 2015, ΕΛΣΤΑΤ, σελίδα 8.

https://www.statistics.gr/documents/20181/1234955/greek_economy_30-10-2015.pdf/3d9d29d9-b486-487e-a12c-2c787d054467

Από τον [πίνακα 5](#), ο οποίος προέρχεται από την ΕΛΣΤΑΤ⁴⁵, στον Πίνακα 5 η προσέγγιση δαπάνης των νοικοκυριών και μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων αθροιστικά ισούται για το πρώτο τρίμηνο του 2012 με 33.190 ευρώ. Από αυτά τα 32.108 ευρώ ή το 96,74% προέρχονται από τα νοικοκυριά και μόλις τα 1.082 ευρώ ή 3,26% ανήκουν στα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα. Η αναλογία δεν αλλάζει σημαντικά στα υπόλοιπα τρίμηνα που απεικονίζονται ούτε στον [πίνακα 6](#), το οποίο απεικονίζει τα δεδομένα σε τιμές αναφοράς του 2010.

---

⁴⁵ Η ελληνική οικονομία, 30 – 10 – 2015, ΕΛΣΤΑΤ, σελίδα 8.
https://www.statistics.gr/documents/20181/1234955/greek_economy_30-10-2015.pdf/3d9d29d9-b486-487e-a12c-2c787d054467

Πίνακας 2. ΕΛΛΑΣ: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΣΕ ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΤΙΜΕΣ, 2003 - 2014⁽¹⁾

Σε εκατομμύρια €

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ						
Παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών (σε βασικές τιμές)	287,061	311,799	321,498	353,965	377,760	386,427
Ενδιάμεση ανάλωση (σε αγοραίες τιμές)	126,548	137,026	142,678	160,918	172,493	172,608
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	160,513	174,773	178,821	193,047	205,267	213,819
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία	8,945	8,282	8,536	6,974	7,068	6,793
Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και κατασκευών	36,707	39,410	35,474	43,545	41,881	37,895
Υπηρεσίες	114,862	127,081	134,810	142,528	156,318	169,130
Φόροι επί των προϊόντων	20,869	21,636	22,756	25,572	28,120	28,640
Επισιτήσιμες επί των προϊόντων	2,477	2,693	2,334	758	693	468
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ						
Τελική καταναλωτική δαπάνη	149,790	161,123	171,701	183,767	198,611	213,182
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	115,871	124,017	131,813	139,856	150,862	163,039
Νοικοκυριών	112,780	120,707	128,557	136,001	147,079	159,108
ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	3,091	3,310	3,256	3,854	3,783	3,931
Γενικής Κυβέρνησης	33,918	37,106	39,889	43,911	47,750	50,143
Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	48,975	49,024	44,031	56,975	63,133	59,315
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	45,307	47,257	41,500	51,602	60,528	57,627
Μεταβολή αποθεμάτων	3,668	1,767	2,531	5,373	2,604	1,688
Εγχώρια ζήτηση	198,765	210,147	215,732	240,742	261,744	272,497
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	33,177	40,115	42,463	46,130	52,403	56,533
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	53,037	56,546	58,953	69,010	81,453	87,039
Εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	-19,860	-16,431	-16,490	-22,880	-29,049	-30,507
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ						
Αμοιβές εξαρτημένης εργασίας	59,461	64,138	68,271	73,066	78,441	82,947
Ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα / μεικτό εισόδημα	100,724	110,096	110,449	120,884	128,313	131,822
Φόροι επί της παραγωγής και των εισαγωγών	21,888	22,707	23,898	26,961	29,548	30,720
Επισιτήσιμες	3,169	3,225	3,375	3,050	3,607	3,499
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ σε αγοραίες τιμές	178,905	193,716	199,242	217,862	232,695	241,990

Πηγή: Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών ΕΛΣΤΑΤ.

(1) 2011 - 2014: Προσωρινά στοιχεία.

(2) Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά.

Πίνακας 3. ΕΛΛΑΣ: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ 2010, 2003 - 2014⁽¹⁾

Σε εκατομμύρια €

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ						
Παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών (σε βασικές τιμές)	352,645	371,477	370,776	393,187	405,906	395,444
Ενδιάμεση ανάλωση (σε αγοραίες τιμές)	160,178	167,735	166,176	179,698	186,667	176,543
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	192,735	203,974	204,773	213,731	219,498	219,090
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία	7,408	7,529	7,799	6,727	5,865	5,933
Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και κατασκευών	40,503	42,116	38,796	44,972	42,736	36,235
Υπηρεσίες	143,543	153,230	157,443	161,353	170,714	177,166
Φόροι επί των προϊόντων	27,433	27,494	27,575	29,930	31,997	31,340
Επισιτήσιμες επί των προϊόντων	2,274	2,598	2,200	790	627	465
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ						
Τελική καταναλωτική δαπάνη	186,933	193,876	200,517	207,967	217,100	221,793
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	143,950	149,142	153,952	158,235	164,684	170,587
Νοικοκυριών	140,084	145,120	150,128	153,849	160,499	166,409
ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	3,866	4,016	3,815	4,377	4,175	4,166
Γενικής Κυβέρνησης	43,097	44,855	46,692	49,868	52,558	51,332
Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	54,506	54,150	48,389	59,945	65,059	59,064
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	49,087	50,541	44,537	53,172	61,620	57,187
Εγχώρια ζήτηση	242,426	248,820	249,180	268,695	283,126	281,478
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	39,632	46,984	48,553	51,084	56,508	58,470
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	64,665	67,522	68,099	77,162	89,122	90,299
Εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	-25,316	-20,457	-19,390	-26,014	-32,606	-31,771
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ σε σταθερές τιμές	217,412	228,415	229,784	242,772	250,720	249,879

Πηγή: Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών ΕΛΣΤΑΤ.

(1) 2011 - 2014: Προσωρινά στοιχεία.

(2) Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά.

Πίνακας 6. ΑΕΠ Ελλάδας σε σταθερές τιμές του 2010, 2003 - 2014.⁴⁶

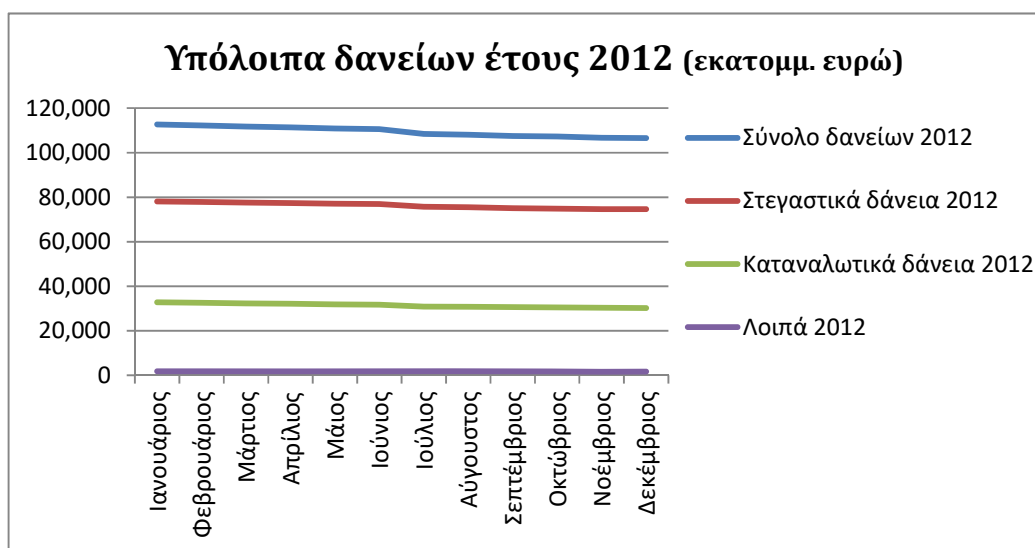
⁴⁶ Η ελληνική οικονομία, 30 - 10 - 2015, ΕΛΣΤΑΤ, σελίδα 6.

https://www.statistics.gr/documents/20181/1234955/greek_economy_30-10-2015.pdf/3d9d29d9-b486-487e-a12c-2c787d054467

Στον [πίνακα 6](#), ο οποίος προέρχεται από το ίδιο έγγραφο⁴⁷ με το προηγούμενο, στην ενότητα «Προσέγγιση δαπάνης», στον Πίνακα 2, το ποσό των Νοικοκυριών και μη Κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων ανέρχεται το 2003 σε 115.871 ευρώ από τα οποία τα 112.780 ευρώ αφορούν τα νοικοκυριά, δηλαδή τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα αποτελούν λιγότερο από το 3% του ποσοστού που τα αφορά. Μάλιστα, τα επόμενα έτη αναφοράς το ποσό που αναλογεί στα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα παραμένει στάσιμο ανάμεσα στις 3 και 4 χιλιάδες ευρώ, ενώ το ποσό των νοικοκυριών αυξάνεται και φτάνει μέχρι και τις 159.108 ευρώ το 2008. Στον πίνακα 3 το ποσό των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων κινείται μεταξύ των 3.800 και 4.380 ευρώ ενώ εκείνο των νοικοκυριών ανάμεσα στις 140 και 166 χιλιάδες ευρώ.

Συμπερασματικά, διαθέτουμε βασικά στοιχεία που μας υποδεικνύουν ότι το μερίδιο των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων στα στοιχεία που τα συμπεριλαμβάνουν μαζί με τα νοικοκυριά είναι αμελητέο.

Επιστρέφουμε στον [Πίνακα 4](#). Τα δεδομένα του πίνακα μας ωθούν σε μια ανάλυση των υπολοίπων των δανείων (στεγαστικών, καταναλωτικών) στο τέλος κάθε μήνα.

Διάγραμμα 16. Υπόλοιπα δανείων έτους 2012

⁴⁷ Η ελληνική οικονομία, 30 – 10 – 2015, ΕΛΣΤΑΤ, σελίδα 6.
https://www.statistics.gr/documents/20181/1234955/greek_economy_30-10-2015.pdf/3d9d29d9-b486-487e-a12c-2c787d054467

Στο [διάγραμμα 16](#) παρατηρούμε την εξέλιξη των υπολοίπων συγκεκριμένων κατηγοριών δανείων κατά τη διάρκεια του 2012. Ειδικότερα, παρατηρούμε πως κάθε κατηγορία βρίσκεται σε διαφορετικό ύψος, με το σύνολο να είναι, ασφαλώς, στην κορυφή και τα λοιπά δάνεια να έχουν ένα αμελητέο ποσό. Από την εικόνα των δανείων, είναι εμφανής η σταδιακή πτώση τους, η οποία είναι αναμενόμενη καθώς οι καταναλωτές αποπληρώνουν τα δάνειά τους. Ας δούμε, λοιπόν, κάθε κατηγορία ξεχωριστά.

Τα στεγαστικά δάνεια υποχωρούν από τα 78,4 περίπου δις τον περασμένο Δεκέμβριο στα 74,63 δις περίπου το φετινό, ήτοι σε ποσοστό **4,795%**. Η μεγαλύτερη μείωση σημειώνεται το καλοκαίρι και συγκεκριμένα τον Ιούλιο, όταν, σε σχέση με τον Ιούνιο, έχει υποχωρήσει κατά 1,255 δις και διαμορφώνεται στα 75,75 δις, μια πτώση της τάξης του **1,63%**. Η μικρότερη πτώση σημειώνεται στο τέλος του έτους, όταν, σε σχέση με το Νοέμβριο, μειώθηκε κατά 49 μόλις εκατομμύρια, ή **0,066%**. Η τάση, συνεπώς, του υπολοίπου είναι σταθερά πτωτική, απλά κάποιους μήνες είναι μάλλον σταθεροποιητική.

Ας περάσουμε στα καταναλωτικά δάνεια. Καταρχάς, σε απόλυτους αριθμούς βρίσκονται κάτω από το ήμισυ των στεγαστικών δανείων. Ωστόσο, ανεξαρτήτως αυτού εύκολα παρατηρεί κανείς ότι και τούτα παρουσιάζουν πτωτική τάση. Ειδικότερα, από τα 32,99 δις στη λήξη του προηγούμενου έτους υποχωρούν στα 30,24 δις στο τέλος του φετινού, καταγράφοντας μια μείωση ίση με **8,33%**. Παρατηρούμε, άμεσα, ότι η ποσοστιαία μεταβολή είναι μεγαλύτερη στα δάνεια αυτής της μορφής, γεγονός που δεν απεικονίζεται στο διάγραμμα, καθώς παρατηρείται απλά η μείωση. Η μικρότερη ελάττωση πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο, όπου από τα 30,86 δις μειώθηκαν τα δάνεια στα 30,78 δις, καταγράφοντας μια πτώση της τάξης του **0,266%**. Κατά τον αμέσως προηγούμενο μήνα σημειώνεται η μεγαλύτερη ποσοστιαία πτώση, από τα 31,75 δις στα 30,86 δις ή **2,795%**.

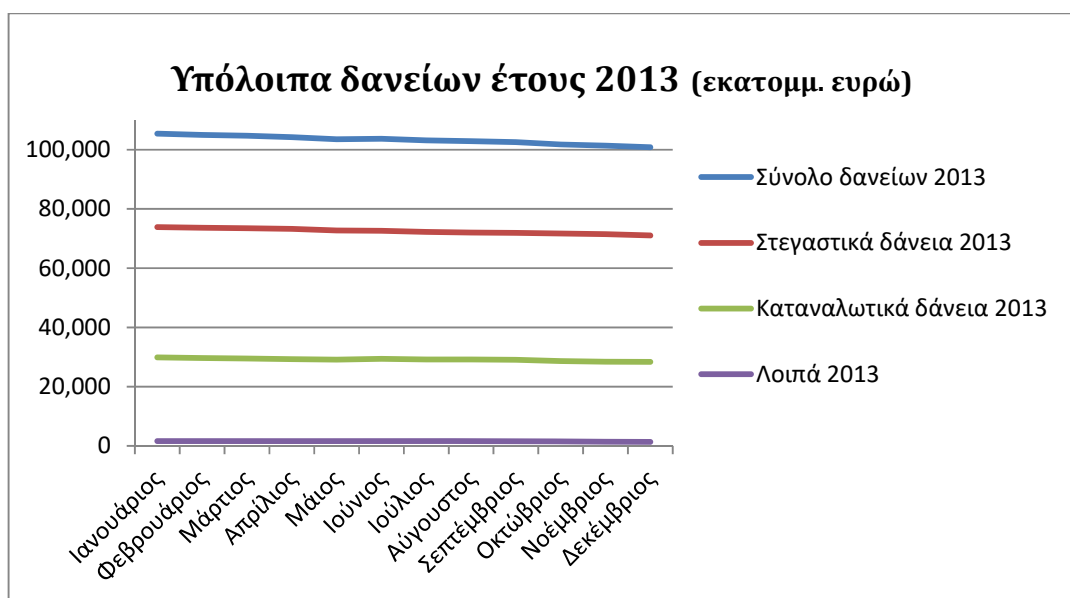
Αναφορικά με το σύνολο των δανείων, η μεταβολή του ήταν σημαντική το έτος αυτό, καθώς από τα 113,05 δις του Δεκεμβρίου του 2011 βρέθηκε στα 106,53 δις του φετινού Δεκεμβρίου, σημειώνοντας μια πτώση της τάξης του **5,767%**. Όπως αναμενόταν, το ποσοστό μείωσης του συνόλου κινείται μεταξύ του ποσοστού των δύο βασικών κατηγοριών. Η μεγαλύτερη μείωση έγινε το καλοκαίρι, μεταξύ Ιουνίου – Ιουλίου όταν από τα 110,6 δις βρέθηκε τον Ιούλιο στα 108,4 δις, καταγράφοντας

μείωση ύψους **1,985%**. Είναι αναμενόμενη η μείωση αυτή τη χρονική περίοδο, καθώς παρατηρείται τόσο στα στεγαστικά όσο και στα καταναλωτικά δάνεια η μεγαλύτερη πτώση μεταξύ των συγκεκριμένων μηνών. Η μικρότερη πτώση γίνεται στο τέλος του έτους, όταν από τα 106,7 δις πέφτει στα 106,53 δις ευρώ ή, σε ποσοστιαία απόδοση, **0,161%**. Κατά τη διάρκεια του μήνα αυτού τα στεγαστικά καταγράφουν τη μικρότερη πτώση και τα καταναλωτικά μια από τις χαμηλότερες μειώσεις τους.

Συνοπτικά τα παραπάνω απεικονίζονται στον [πίνακα 7](#).

2012	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτικά δάνεια	Σύνολο δανείων
Ετήσια μεταβολή	-4,795%	-8,330%	-5,767%
Μεγαλύτερη αύξηση			
Μικρότερη αύξηση/μείωση	-0,066%	-0,266%	-0,161%
Μεγαλύτερη μείωση	-1,630%	-2,795%	-1,985%

Πίνακας 7. Μεταβολή δανείων έτους 2012.

Διάγραμμα 17. Υπόλοιπα δανείων έτους 2013.

Το 2013 τα στεγαστικά δάνεια μειώθηκαν σε ακριβώς ίσο ποσοστό συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Ειδικότερα, από τα 74,64 δις του περασμένου Δεκεμβρίου βρέθηκαν στα 71,06 δις στο τέλος της χρονιάς, σημειώνοντας μια πτώση της τάξης

του **4,795%**. Η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται μεταξύ Απριλίου και Μαΐου, όταν από τα 73,27 δις μειώνεται στα 72,72 δις ευρώ, ή, σε ποσοστό, **0,753%**. Από την άλλη πλευρά, η μικρότερη μείωση παρατηρείται τους αμέσως επόμενους μήνες, από τα 72,72 δις στα 72,61 δις ευρώ, ήτοι **0,149%**.

Τα καταναλωτικά δάνεια εντός του ίδιου έτους παρουσιάζουν, επίσης, μικρές σε ύψος μειώσεις. Ειδικότερα, από τα 30,3 δις του περσινού Δεκεμβρίου μειώθηκαν στα 28,38 δις του φετινού ή κατά **6,13%**. Είναι χαρακτηριστικό ότι τον Ιούνιο καταγράφηκε αύξηση του υπολοίπου κατά 254 εκατ. Ευρώ ή **0,872%**. Η μεγαλύτερη μείωση υφίσταται το φθινόπωρο, καθώς από τα 29,04 δις του Σεπτεμβρίου βρίσκονται τον επόμενο μήνα στα 28,6 δις ευρώ ή κατά **1,5%** λιγότερα.

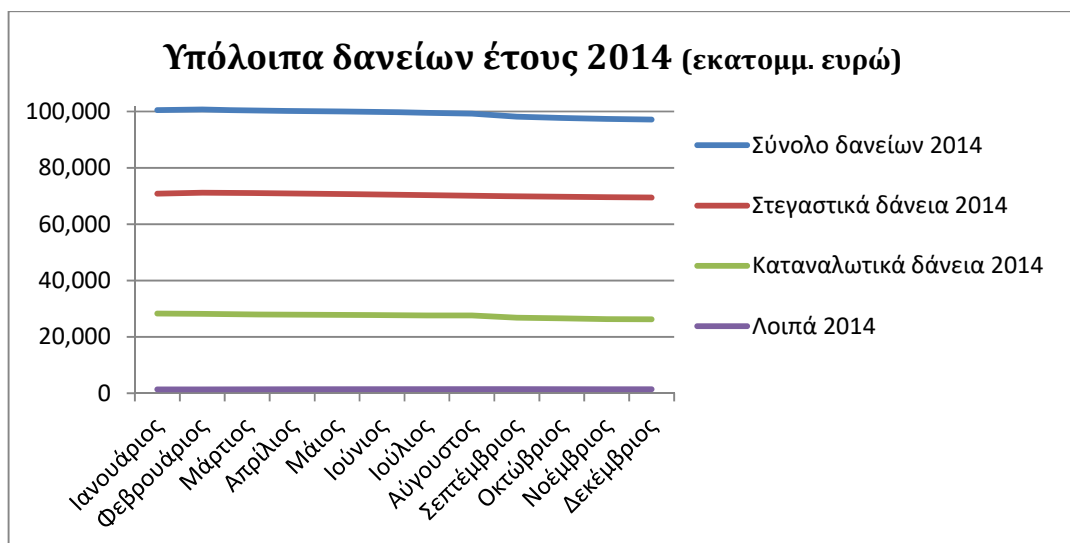
Ως προς το σύνολο των δανείων, τούτο κινείται πτωτικά και αυτό το έτος, από τα 106,53 δις τον περασμένο Δεκέμβριο στα 100,83 δις το Δεκέμβριο του παρόντος έτους, σημειώνοντας πτώση της τάξης του **6,132%**. Η μεγαλύτερη πτώση παρατηρήθηκε από το Σεπτέμβρη στον Οκτώβρη του έτους, δηλαδή από τα 102,57 δις στα 101,775 δις ευρώ, ή **0,775%**. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των καταναλωτικών δανείων στο διάστημα Μαΐου – Ιουνίου είχε ως συνέπεια και την αύξηση των συνολικών δανείων κατά 160 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας μια αύξηση του ύψους του **0,1546%**.

Παρατηρούμε ότι το 2013 περιορίστηκε κατά πολύ η μείωση των καταναλωτικών δανείων, σε τέτοιο βαθμό που παρουσιάστηκε ακόμα και αύξηση του υπολοίπου μεταξύ δύο συνεχόμενων μηνών. Είναι εύλογο το γεγονός αυτό καθώς οι οικονομικές δυνατότητες των νοικοκυριών περιορίζονται από έτος σε έτος και αναλόγως επηρεάζονται και οι δυνατότητές τους στην αποπληρωμή των δανείων.

Εν συντομία, οι παραπάνω μεταβολές συνοψίζονται στον [πίνακα 8](#).

2013	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτικά δάνεια	Σύνολο δανείων
Ετήσια μεταβολή	-4,795%	-6,130%	-6,132%
Μεγαλύτερη αύξηση		0,872%	0,155%
Μικρότερη αύξηση/μείωση	-0,149%	-1,500%	
Μεγαλύτερη μείωση	-0,753%		-0,775%

Πίνακας 8. Μεταβολή δανείων έτους 2013.

Διάγραμμα 18. Υπόλοιπα δανείων έτους 2014.

Στο [διάγραμμα 18](#) αποτυπώνεται η πορεία των υπολοίπων των δανείων κατά το έτος 2014. Παρότι είναι εμφανής η πτωτική τους πορεία (ιδίως του συνόλου), δεν παραλείπονται οι οπισθοδρομήσεις, καθώς το Φεβρουάριο παρατηρείται αύξηση τόσο στα στεγαστικά όσο και στο συνολικό υπόλοιπο των δανείων.

Συγκεκριμένα, τα στεγαστικά δάνεια αυξήθηκαν το Φεβρουάριο κατά 318 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον Ιανουάριο, ή κατά **0,45%**. Η μεγαλύτερη μείωσή τους πραγματοποιήθηκε μεταξύ Ιουλίου – Αυγούστου του έτους από τα 70,36 δις στα 70,1 δις ευρώ, ήτοι **0,368%**. Η συνολική τους πτώση σε ετήσια βάση κυμάνθηκε στα 1,647 δις ή στο **2,32%**. Πρόκειται για μεγάλη πτώση του ρυθμού μείωσης των στεγαστικών δανείων. Παρατηρώντας προσεκτικά τα στοιχεία, καθίσταται εμφανές ότι οι περισσότερες μειώσεις είναι μικρότερες σε σχέση με αντίστοιχες μειώσεις των προηγούμενων ετών.

Αναφορικά με τα καταναλωτικά δάνεια του ίδιου έτους, αυτά μειώθηκαν συνολικά κατά 2,15 δις, που μεταφράζεται σε **7,575%**. Η μεγαλύτερη πτώση τους πραγματοποιήθηκε στη λήξη του καλοκαιριού, καθώς το Σεπτέμβριο το υπόλοιπό τους ανερχόταν σε περίπου 790 εκατ. ευρώ λιγότερα ή **2,86%**. Αντίθετα με τα στεγαστικά δάνεια, δεν παρουσίασαν αύξηση μεταξύ δύο μηνών, αλλά ανάμεσα σε τέσσερα ζεύγη μηνών η μείωσή τους ήταν κάτω από 100 εκατ. ευρώ. Συγκεκριμένα, μεταξύ Μαρτίου – Απριλίου ήταν 38 εκατ. ευρώ, τον Ιούνιο μειώθηκαν κατά 53 εκατ.

ευρώ σε σχέση με το Μάιο, τον Αύγουστο η πτώση ανήλθε στα 37 εκατ. ευρώ και το Δεκέμβριο στα 48 εκατ. ευρώ. Σε επίπεδο ποσοστού η μικρότερη πτώση ήταν η Αυγουστιάτικη, η οποία ισούται με **0,1339%**. Ουσιαστικά, η μόνη διαφορά της πτώσης Ιουλίου – Αυγούστου σε σχέση με αυτή του Μαρτίου – Απριλίου είναι ότι η πρώτη αναλογεί σε μικρότερο σύνολο, οπότε εύλογα προκύπτει μεγαλύτερο ποσοστό.

Το συνολικό υπόλοιπο των δανείων, επηρεασμένο από την αύξηση των στεγαστικών δανείων το Φεβρουάριο, οδηγείται και αυτό σε αύξηση 235 εκατ. ευρώ, ή κατά **0,234%**. Η μεγαλύτερη μείωσή του καταγράφεται μεταξύ Αυγούστου – Σεπτεμβρίου, και ισούται με 1,007 δις ή **1,015%**. Συνολικά, η μείωση από την αρχή έως το τέλος του έτους ανέρχεται στο ύψος των 3,723 δις ευρώ ή **3,693%**.

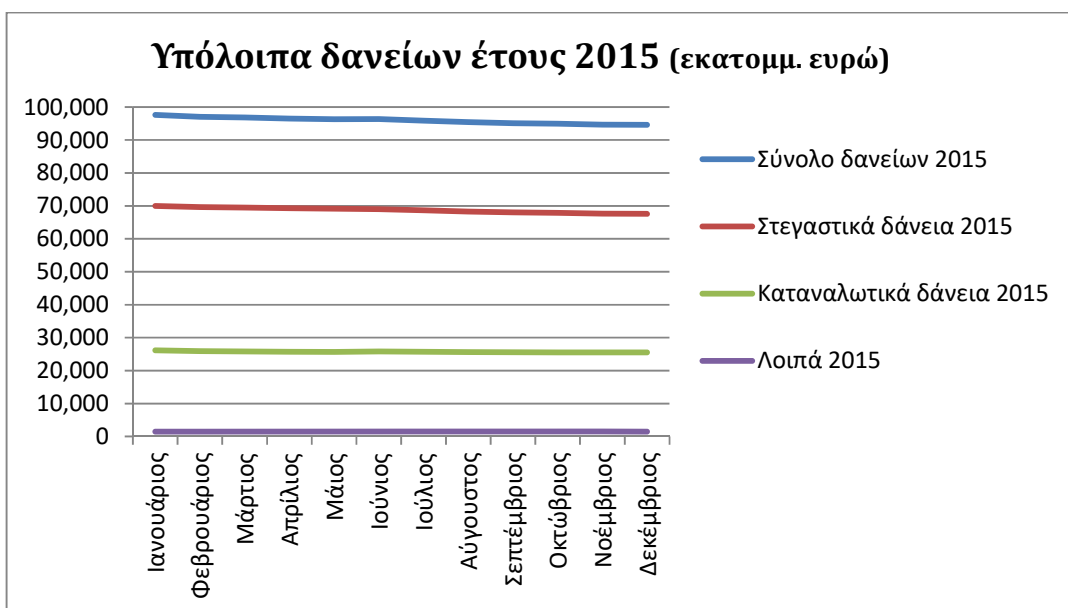
Είναι εμφανής τόσο ο μειωμένος ρυθμός μεταβολής των δανειακών υπολοίπων, όσο και οι μικρότερες αποκλίσεις συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια. Ειδικότερα, οι μεταβολές από μήνα σε μήνα έχουν περιοριστεί σημαντικά το 2014 σε σύγκριση με τα δύο προηγούμενα έτη, γεγονός που επισημάνθηκε προηγουμένως στα καταναλωτικά δάνεια. Επίσης, παρατηρούνται ελάχιστες μεταβολές οι οποίες υπερβαίνουν το μισό δις ευρώ από μήνα σε μήνα.

Συνοπτικά, οι παραπάνω παρατηρήσεις απεικονίζονται στον [πίνακα 9](#).

2014	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτικά δάνεια	Σύνολο δανείων
Ετήσια μεταβολή	-2,320%	-7,575%	3,693%
Μεγαλύτερη αύξηση	0,450%	0,000%	0,234%
Μικρότερη αύξηση/μείωση		-0,134%	
Μεγαλύτερη μείωση	-0,368%	-2,860%	1,015%

Πίνακας 9. Μεταβολή δανείων έτους 2014.

Διάγραμμα 19. Υπόλοιπα δανείων έτους 2015

Στο [διάγραμμα 19](#) αποτυπώνεται η πορεία των υπολοίπων τόσο του συνόλου, όσο και των ξεχωριστών μορφών δανειοδότησης, η οποία αφορά το έτος 2015. Για πρώτη φορά καταγράφεται αύξηση μεταξύ δύο ζευγών συνεχόμενων μηνών, τόσο στα καταναλωτικά δάνεια, όσο και στο σύνολό τους.

Τα στεγαστικά δάνεια δεν παρουσιάζουν κάποια αύξηση μεταξύ δύο συνεχόμενων μηνών, ωστόσο οι μειώσεις τους είναι φανερά μειωμένες. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μεγαλύτερες αποστάσεις μεταξύ συνεχόμενων μηνών δεν ξεπερνούν τα 400 εκατ. Ευρώ. Η μεγαλύτερη μείωση συμβαίνει στα μέσα του καλοκαιριού, μεταξύ Ιουλίου και Αυγούστου του έτους, ανέρχεται στα 364 εκατ. ευρώ και ως ποσοστό σε **0,53%**. Η μικρότερη μείωση πραγματοποιείται στα τέλη του έτους και ισούται με 56 εκατ. ευρώ, ή μόλις **0,083%**. Σε ετήσια βάση η πτώση του υπολοίπου των στεγαστικών δανείων ανέρχεται σε 1,815 δις ή **2,615%**.

Στα υπόλοιπα των καταναλωτικών δανείων παρατηρούμε αυξήσεις σε δύο διαφορετικά ζεύγη συνεχόμενων μηνών (159 εκατ. από το Μάιο στον Ιούνιο ή **0,62%** και 4 εκατ. από το Νοέμβριο στο Δεκέμβριο) και παράλληλα οι μειώσεις είναι πολύ περιορισμένες. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε ετήσια βάση, η μείωση του υπολοίπου των δανείων ανέρχεται σε μόλις 723 εκατ. ή **2,756%**! Το ποσοστό, μάλιστα, είναι μεγαλύτερο συγκριτικά με το ενδεχόμενο να παρατηρούσαμε μια αντίστοιχη μεταβολή στα στεγαστικά ή στο σύνολο των δανείων, καθώς σε αυτές τις

περιπτώσεις θα είχαμε περίπου το 1/3 του ποσοστού που καταγράφουμε τώρα. Η μεγαλύτερη μείωση σημειώνεται μεταξύ Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2015 και ισούται με 212 εκατ. ευρώ ήτοι **0,811%**.

Το σύνολο των δανείων ακολουθεί μια πτωτική μεν, πολύ πιο αργού ρυθμού, δε πορεία. Ειδικότερα, η συνολική μείωση όλου του έτους ανέρχεται σε 2,531 δις ευρώ ή **2,61%**. Ο Ιούνιος, χάρη στη μεταβολή των καταναλωτικών δανείων, παρουσιάζει αύξηση της τάξης των 60 εκατ. ευρώ ή **0,0623%**. Πρόκειται για το μοναδικό μήνα στον οποίο το υπόλοιπο των συνολικών δανείων εντός του έτους είναι μεγαλύτερο από τον προηγούμενο, καθώς η αμελητέα αύξηση των 4 εκατ. καταναλωτικών δανείων η οποία εμφανίζεται το Δεκέμβριο «υπερκαλύπτεται» από τη μείωση των στεγαστικών δανείων. Η μεγαλύτερη πτώση παρατηρείται το χειμώνα, καθώς ο Φεβρουάριος διαθέτει 538 εκατ. λιγότερα συνολικά δάνεια σε σχέση με τον Ιανουάριο, ήτοι **0,551%**.

Παρατηρούμε γενικά ότι το έτος αυτό η τάση ήταν μάλλον σταθεροποιητική, με τα υπόλοιπα των δανείων να παρουσιάζουν ακόμα μικρότερες από το περσινό έτος μεταβολές.

Εν συντομία, τα παραπάνω συμπεράσματα συνοψίζονται στον [πίνακα 10](#).

2015	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτικά δάνεια	Σύνολο δανείων
Ετήσια μεταβολή	-2,615%	-2,756%	-2,610%
Μεγαλύτερη αύξηση	0,000%	0,620%	0,062%
Μικρότερη αύξηση/μείωση	-0,083%		
Μεγαλύτερη μείωση	-0,530%	-0,811%	-0,551%

Πίνακας 10. Μεταβολή δανείων έτους 2015.

Γενικά, παρατηρούμε ότι το σύνολο μειώνεται λιγότερο σε ποσοστό από τα καταναλωτικά και περισσότερο από τα στεγαστικά. Ωστόσο, εμφανίζεται και μια βαρύτητα, η οποία οφείλεται στο ύψος των αντίστοιχων δανείων. Πράγματι, τα στεγαστικά διαθέτουν υπερδιπλάσιο ύψος σε σχέση με τα καταναλωτικά δάνεια και το διατηρούν αυτό καθ' όλη την περίοδο αναφοράς. Καθώς αθροίζονται τα ποσά

αυτά, εύλογα η αναλογία των ποσών μετατρέπεται σε αντίστοιχους συντελεστές βαρύτητας, οι οποίοι επηρεάζουν, αντίστοιχα, το σύνολο των δανείων.

Ας δούμε, όμως, τι συνέβαινε λίγο πριν και κατά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης: Ακολουθεί ένας πίνακας με τα υπόλοιπα των δανείων των νοικοκυριών κατά τα έτη 2007 – 2010:

Πίνακας 11. Υπόλοιπα δανείων νοικοκυριών 2007 – 2010.⁴⁸

MONEY AND BANKING					
Χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (NXI): 2007, 2008, 2009 και 2010					
Χρηματοδότηση των εγχώριων νοικοκυριών, κατά κατηγορία (2)					
Υπόλοιπα: εκατομμύρια ευρώ					
Τέλος περιόδου	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια (5)	Μέσω πιστωτικών καρτών	Λοιπά
2006	57.145,0	26.596,6	17.880,6	8.716,0	2.134,9
2007	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια (5)	Μέσω πιστωτικών καρτών	Λοιπά
Ιανουάριος	57.943,7	26.871,9	18.138,5	8.733,4	2.129,8
Φεβρουάριος	58.862,9	27.102,3	18.423,4	8.678,9	2.173,2
Μάρτιος	60.254,6	27.544,9	18.917,1	8.627,8	2.222,4
Απρίλιος	61.092,5	28.041,1	19.409,2	8.631,9	2.180,6
Μάιος	62.004,3	28.688,9	19.973,1	8.715,8	2.196,2
Ιούνιος	63.273,7	29.077,6	20.325,1	8.752,5	2.444,2
Ιούλιος	64.380,3	29.568,6	20.757,5	8.811,1	2.601,9
Αύγουστος	65.153,9	30.031,5	21.158,6	8.872,9	2.632,4
Σεπτέμβριος	66.115,5	30.440,6	21.484,6	8.956,0	2.960,4
Οκτώβριος	67.002,5	31.072,7	21.973,7	9.099,0	2.896,8

⁴⁸ Στατιστική επετηρίδα της Ελλάδος 2008, σελ. 469, πίνακας XIX: 7B' ΕΛΣΤΑΤ.

http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00060.pdf και

Στατιστική επετηρίδα της Ελλάδος 2009, σελ. 508, πίνακας XIX: 7B' ΕΛΣΤΑΤ.

http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00061.pdf

Νοέμβριος	68.022,9	31.603,6	22.407,7	9.195,9	2.755,7
Δεκέμβριος	69.363,3	31.942,4	22.667,3	9.275,1	2.810,7
2008	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια (5)	Μέσω πιστωτικών καρτών	Λοιπά
Ιανουάριος	70.031,5	32.311,0	22.844,4	9.466,6	2.766,9
Φεβρουάριος	70.833,7	33.069,7	23.488,6	9.581,1	2.812,2
Μάρτιος	71.660,6	33.367,2	23.775,1	9.592,1	2.887,9
Απρίλιος	72.270,5	33.677,9	24.052,6	9.625,3	2.773,7
Μάιος	73.006,6	34.195,7	24.495,6	9.700,1	2.839,2
Ιούνιος	74.064,3	34.606,4	24.848,7	9.757,7	2.948,1
Ιούλιος	74.829,6	35.132,8	25.297,7	9.835,1	2.946,6
Αύγουστος	75.203,6	35.483,3	25.562,9	9.920,4	2.922,3
Σεπτέμβριος	76.055,4	36.037,0	26.031,0	10.006,0	3.005,7
Οκτώβριος	76.853,9	36.281,9	26.195,9	10.086,0	3.046,0
Νοέμβριος	77.003,3	36.492,2	26.375,9	10.116,3	3.044,2
Δεκέμβριος	77.699,9	36.435,0	26.390,6	10.044,4	3.068,2
2009	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια (5)	Μέσω πιστωτικών καρτών	Λοιπά
Ιανουάριος	77.813	36.449	26.359	10.090	3.010
Φεβρουάριος	78.003	36.513	26.401	10.112	2.971
Μάρτιος	78.066	36.369	26.367	10.002	2.949
Απρίλιος	78.235	36.245	26.287	9.958	2.928
Μάιος	78.396	36.318	26.369	9.949	2.970
Ιούνιος	78.734	36.281	26.554	9.726	2.971
Ιούλιος	79.042	36.384	26.543	9.841	2.908
Αύγουστος	79.145	36.445	26.566	9.879	2.883
Σεπτέμβριος	79.560	36.392	26.531	9.861	2.944
Οκτώβριος	79.670	36.329	26.506	9.823	2.946
Νοέμβριος	79.958	36.166	26.549	9.617	2.978
Δεκέμβριος	80.559	36.044	26.507	9.538	3.032

2010	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια (5)	Μέσω πιστωτικών καρτών	Λοιπά
Ιανουάριος	80.704	35.875	26.362	9.513	2.977
Φεβρουάριος	80.878	35.791	26.291	9.500	2.984
Μάρτιος	81.173	35.489	26.129	9.360	3.007
Απρίλιος	81.125	35.327	26.038	9.289	3.002
Μάιος	81.110	35.193	25.922	9.271	3.050
Ιούνιος	81.430	36.292	27.480	8.812	2.202
Ιούλιος	81.334	35.960	27.219	8.741	2.192
Αύγουστος	81.450	35.898	27.188	8.710	2.163
Σεπτέμβριος	81.201	35.834	27.253	8.581	2.281
Οκτώβριος	80.033	35.621	27.094	8.527	2.401
Νοέμβριος	80.302	35.443	26.977	8.467	2.472
Δεκέμβριος	80.507	35.081	26.679	8.402	2.532

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας της Τράπεζας της Ελλάδος.

(1) Περιλαμβάνονται τα δάνεια, οι τοποθετήσεις των ΝΧΙ σε εταιρικά ομόλογα, τα τιτλοποιημένα δάνεια καθώς και τα τιτλοποιημένα εταιρικά ομόλογα.

(2) Περιλαμβάνονται τα δάνεια και τα τιτλοποιημένα δάνεια.

(3) Περιλαμβάνει τους κλάδους της μεταποίησης (βιομηχανία, βιοτεχνία) και των μεταλλείων.

(4) Περιλαμβάνονται το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και η Τράπεζα της Ελλάδος.

(5) Περιλαμβάνονται τα καταναλωτικά δάνεια με δικαιολογητικά καθώς και τα προσωπικά δάνεια.

Πίνακας 11. Υπόλοιπα δανείων νοικοκυριών 2007 – 2010.⁴⁹

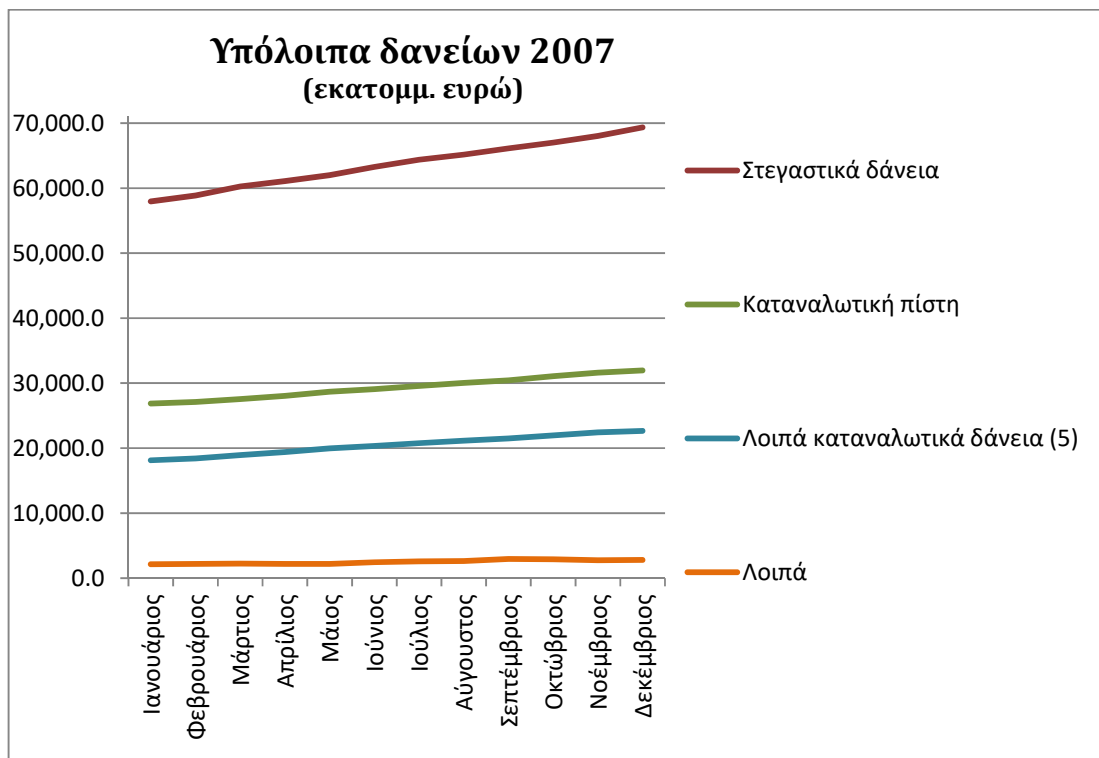
⁴⁹ Στατιστική επετηρίδα της Ελλάδος 2008, σελ. 469, πίνακας XIX: 7B' ΕΛΣΤΑΤ.

http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00060.pdf και

Στατιστική επετηρίδα της Ελλάδος 2009, σελ. 508, πίνακας XIX: 7B' ΕΛΣΤΑΤ.

http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00061.pdf

Από τον παραπάνω πίνακα οι στήλες που πρόκειται να μελετηθούν είναι αυτές των στεγαστικών δανείων, της καταναλωτικής πίστης και των λοιπών καταναλωτικών δανείων.

Διάγραμμα 20. Υπόλοιπα δανείων έτους 2007.

Παρατηρούμε ότι και πριν την κρίση, τα στεγαστικά δάνεια κινούνταν σε πολύ υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες δανείων. Ωστόσο παρουσιάζονται αρκετά μειωμένα σε σχέση με τα προηγούμενα έτη που μελετήθηκαν.

Ειδικότερα, το 2007 ήταν ένα έτος κατά το οποίο τα στεγαστικά δάνεια «εκτοξεύτηκαν» από τα 57,15 δις στα 69,36 δις ευρώ, ή σε ποσοστό **21,38%**. Τούτο απεικονίζεται και στο διάγραμμα, όπου καθίσταται εμφανής η ταχύτατη άνοδος του υπολοίπου αυτού. Η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάστηκε το Μάρτιο και είναι ίση με 1391,7 εκατ. ή σε ποσοστό **2,364%** και η μικρότερη τον Αύγουστο, ισούται με 773,6 εκατ. ήτοι **1,2%**.

Τα υπόλοιπα των λοιπών καταναλωτικών δανείων (πλην πιστωτικών καρτών) παρουσίασαν μια ετήσια αύξηση της τάξης των 4.786,7 εκατ. ευρώ ή **26,77%**. Στο Διάγραμμα 6 δεν απεικονίζεται επαρκώς η κλίση της αύξησης, καθώς γίνεται μόνο

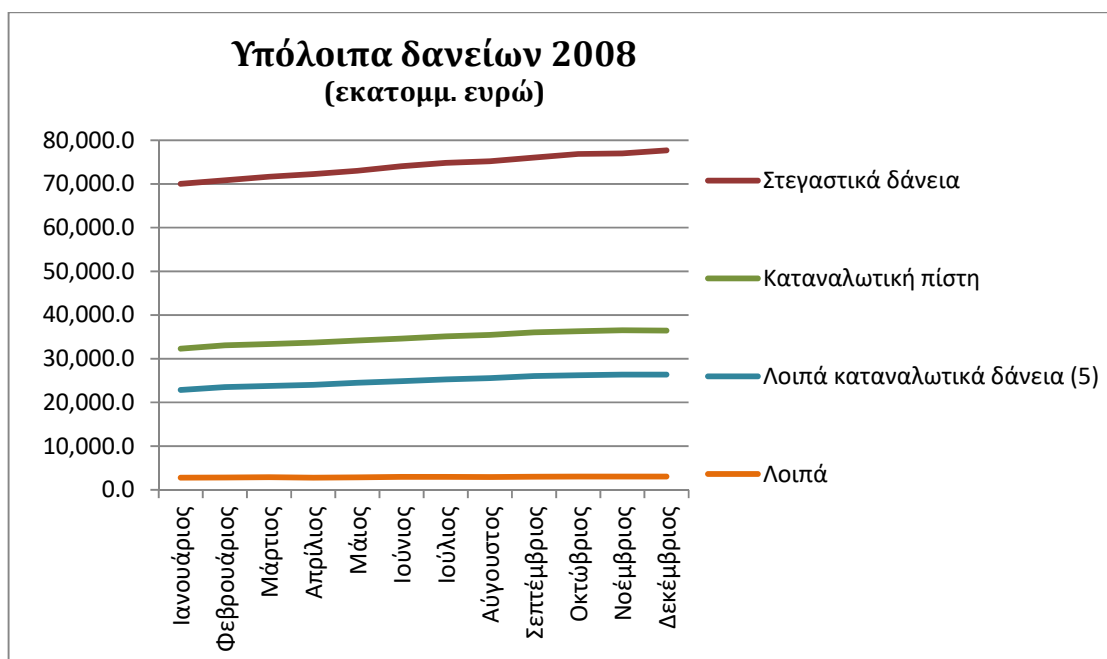
εμφανής η ανοδική πορεία. Το αυξημένο ποσοστό οφείλεται εν μέρει και στο γεγονός του μειωμένου παρονομαστή σε σχέση με τα στεγαστικά δάνεια. Η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζεται το Μάιο και ανέρχεται σε 563,9 εκατ. ευρώ ή **2,905%** και η μικρότερη το Δεκέμβριο και είναι ίση με **1,159%**.

Η καταναλωτική πίστη το 2007 είχε και τούτη ανοδική πορεία. Συγκεκριμένα, από τον Ιανουάριο έως το Δεκέμβριο αυξήθηκε κατά 5345,8 εκατ. ευρώ ήτοι **20,1%**. Η άνοδος αυτή βοηθήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τα λοιπά καταναλωτικά δάνεια. Η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ δύο συνεχόμενων μηνών παρουσιάζεται το Μάιο όταν, σε σχέση με τον Απρίλιο, αυξήθηκε κατά 647,8 εκατ. ευρώ ή **2,31%** και η μικρότερη το Φεβρουάριο, ισούται με 230,4 ευρώ ή **0,857%**.

Συνοπτικά, η μεταβολή σε ετήσια βάση το έτος 2007 απεικονίζεται στον [πίνακα 12](#).

2007	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια (5)
Ετήσια μεταβολή	21,380%	26,770%	20,100%
Μεγαλύτερη αύξηση	2,364%	2,905%	2,310%
Μικρότερη αύξηση	1,200%	1,159%	0,857%

Πίνακας 12. Μεταβολή δανείων έτους 2007.

Διάγραμμα 21. Υπόλοιπα δανείων έτους 2008.

Το 2008 είναι μια ιδιαίτερα κρίσιμη χρονιά για το δανεισμό των νοικοκυριών, καθώς πρόκειται για το έτος κατά το οποίο «μεταδίδονται» οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Τα στεγαστικά δάνεια αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους κατά 8.336,6 εκατ. ευρώ ή **12,02%**. Η μεγαλύτερη άνοδος πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο και ισούταν με 1.057,7 εκατ. ευρώ, ή **1,449%**. Η μικρότερη αύξηση καταγράφηκε το φθινόπωρο και συγκεκριμένα το Νοέμβριο, όταν το υπόλοιπο ανέβηκε κατά 149,4 εκατ. ευρώ ή **0,194%**. Παρατηρούμε ότι η αύξηση έχει περιοριστεί πολύ τη χρονιά αυτή, γεγονός που οφείλεται στη μεγάλη μείωση παροχής στεγαστικών δανείων εκ μέρους των τραπεζών.

Τα λοιπά καταναλωτικά δάνεια παρουσίασαν άνοδο ύψους 3.723,3 εκατ. ευρώ ή **16,43%**. Κατά το Φεβρουάριο εμφανίστηκε η μεγαλύτερη αύξηση ύψους 644,2 εκατ. ευρώ ή **2,742%**. Το Δεκέμβριο παρατηρήθηκε η μικρότερη αύξηση, η οποία ισούται με 14,7 εκατ. ευρώ ή **0,056%**, δηλαδή πολύ κοντά στο 0. Συνεπώς, τη χρονιά τούτη η αύξηση είναι πολύ περιορισμένη συγκριτικά με την περσινή χρονιά.

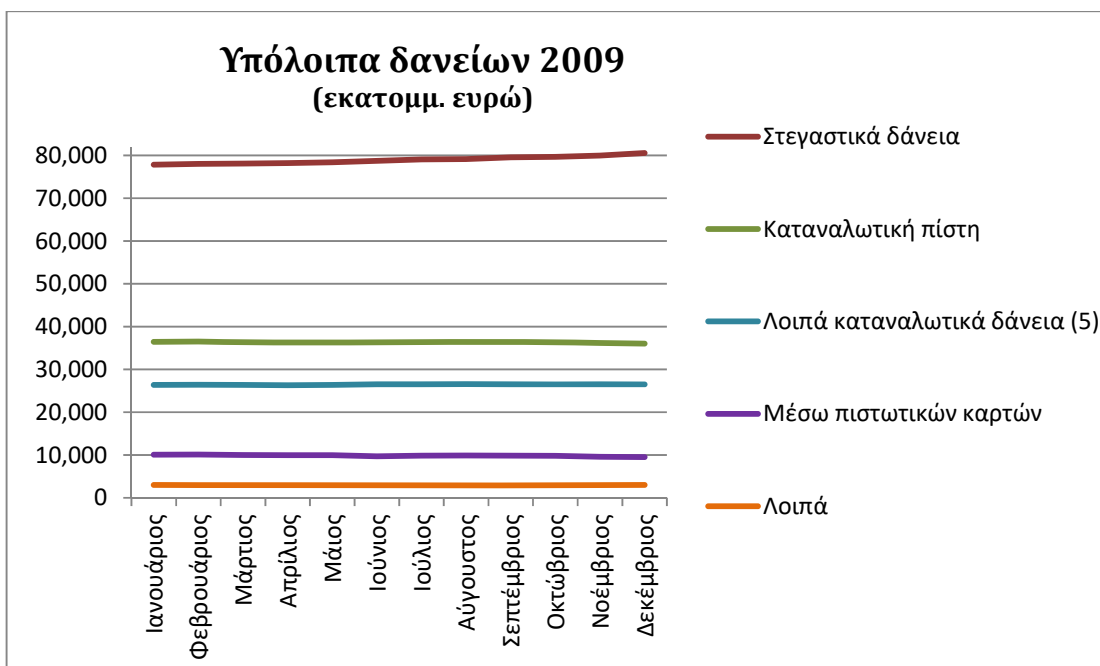
Η καταναλωτική πίστη το ίδιο έτος αυξήθηκε μεν, αλλά λιγότερο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Δεκέμβριο παρατηρήθηκε για πρώτη φορά από το 2007 μείωση ύψους 57,2 εκατ. ευρώ ή **0,157%**. Η μεγαλύτερη αύξηση εμφανίστηκε το Φεβρουάριο και ισούται με 758,7 εκατ. ευρώ ήτοι **2,348%**. Συνολικά η άνοδος της πίστης κατά το έτος αναφοράς ισούται με 4.492,6 εκατ. ευρώ ή **14,06%**. Πράγματι, καθίσταται εμφανές το γεγονός ότι έχει μειωθεί ο ρυθμός αύξησης της πίστης τη χρονιά αυτή, όπως και γενικότερα τα υπόλοιπα των δανείων.

Σε επίπεδο σύνοψης, οι μεταβολές κατά τη χρονιά αυτή παρουσιάζονται στον [πίνακα 13](#).

2008	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια
Ετήσια μεταβολή	12,020%	14,060%	16,430%
Μεγαλύτερη αύξηση	1,449%	2,348%	2,742%
Μικρότερη αύξηση	0,194%		0,056%
Μεγαλύτερη μείωση		0,157%	

Πίνακας 13. Μεταβολή δανείων έτους 2008.

Διάγραμμα 22. Υπόλοιπα δανείων έτους 2009.

Κατά το έτος 2009 τα στεγαστικά δάνεια αυξήθηκαν ακόμα λιγότερο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Συγκεκριμένα, η διαφορά ανήλθε στα 2.859,1 εκατ. ευρώ ή **3,68%**. Η μεγαλύτερη άνοδος παρουσιάστηκε το Δεκέμβριο, ανερχόμενη στα 601 εκατ. ευρώ, ή μόλις **0,752%**. Η πιο μικρή αύξηση εμφανίστηκε το Μάρτιο, σε ύψος 63 εκατ. ευρώ ή **0,0808%**. Καθίσταται, πλέον, εμφανές το γεγονός ότι τα υπόλοιπα των στεγαστικών δανείων αυξάνονται ελάχιστα πλέον.

Τα λοιπά καταναλωτικά δάνεια αυξήθηκαν κατά μόλις 116,4 εκατ. ευρώ σε όλο το έτος ή **0,441%**. Η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρήθηκε τον Ιούνιο και ήταν ύψους 185 εκατ. ευρώ, ή **0,652%**. Παρατηρούμε ένα οξύμωρο γεγονός, η μεγαλύτερη αύξηση κατά τη διάρκεια του έτους να υπερβαίνει τη συνολική άνοδο κατά τη διάρκεια του έτους. Το γεγονός αυτό εξηγείται λόγω πολλών αυξομειώσεων οι οποίες συμβαίνουν κατά τη διάρκεια του έτους. Η μεγαλύτερη μείωση του έτους ανέρχεται σε 80 εκατ. ευρώ ήτοι **0,303%** και συμβαίνει τον Απρίλιο.

Αναφορικά με την καταναλωτική πίστη, τούτη μειώθηκε αυτή τη χρονιά, γεγονός που είναι πολύ χαρακτηριστικό της πτώσης του ύψους τους. Καθ όλη τη χρονιά μειώθηκε κατά 391 εκατ. ευρώ ή **1,073%**. Η τάση που επικράτησε ήταν τόσο

σταθεροποιητική που η μεγαλύτερη μεταβολή (συγκεκριμένα μείωση) έγινε το Νοέμβριο και ισούταν με 163 εκατ. ευρώ ή **0,449%**. Η μικρότερη μεταβολή ήταν παραδόξως αύξηση ύψους μόλις 14 εκατ. ευρώ ήτοι **0,038%** από το Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους στον Ιανουάριο του τρέχοντος. Προκαλούν μεγάλη εντύπωση οι τόσο μικρές μεταβολές κατά τη διάρκεια του έτους.

Συνοπτικά, οι μεταβολές που προαναφέρθηκαν εμφανίζονται στον [Πίνακα 14](#).

2009	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια
Ετήσια μεταβολή	3,680%	-1,073%	0,441%
Μεγαλύτερη αύξηση	0,752%		0,652%
Μικρότερη αύξηση	0,081%	0,038%	
Μεγαλύτερη μείωση		0,449%	0,303%

Πίνακας 14. Μεταβολή δανείων έτους 2009.

Διάγραμμα 23. Υπόλοιπα δανείων έτους 2010.

Κατά τη χρονιά αυτή τα στεγαστικά δάνεια παρουσίασαν πολύ μικρή μεταβολή, μια απειροελάχιστη μείωση κατά 52 εκατ. ευρώ ή **0,0646%**. Αν και κατά τη διάρκεια του έτους κινείται σε υψηλότερα του περασμένου έτους επίπεδα, ωστόσο στο τέλος καταγράφει πτώση. Σε αυτή συμβάλλει κυρίως ο Οκτώβριος, κατά τον οποίο

σημείωσε πτώση 1.168 εκατ. ευρώ ή **1,439%**. Η μεγαλύτερη αύξηση που καταγράφηκε ισούται με 320 εκατ. ευρώ ή **0,395%** και σημειώνεται τον Ιούνιο του έτους, ενώ τον αμέσως προηγούμενο μήνα καταγράφεται η μικρότερη πτώση ύψους μόλις 15 εκατ. ευρώ ή **0,019%**. Σε γενικές γραμμές και αυτό το έτος οι μεταβολές ήταν σχεδόν μηδαμινές.

Αναφορικά με τα λοιπά καταναλωτικά δάνεια, η μεταβολή τους είναι εξίσου μικρή. Ειδικότερα, η συνολική αύξηση κατά τη διάρκεια του έτους ανέρχεται σε 172 εκατ. ευρώ ή **0,6489%**. Με την εξαίρεση της μεγάλης αύξησης του Ιουνίου ύψους 1.558 εκατ. ευρώ ή **6,01%**, οι περισσότεροι μήνες κλείνουν πτωτικοί. Η μεγαλύτερη μείωση εμφανίζεται το Δεκέμβριο και ανέρχεται στο ύψος των 298 εκατ. ευρώ ή **1,105%**.

Η καταναλωτική πίστη παρουσιάζει σημαντική μείωση η οποία για όλη τη χρονιά φτάνει στο ύψος των 963 εκατ. ευρώ ή **2,672%**. Η μόνη περίοδος κατά την οποία παρουσιάζεται (μεγάλη) αύξηση είναι κατά τον Ιούνιο και ισούται με 1.099 εκατ. ευρώ ήτοι **3,123%**. Η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται το Δεκέμβριο και ισούται με 362 εκατ. ευρώ ή **1,021%**.

Συνοπτικά, οι μεταβολές κατά το έτος που προηγήθηκε παρουσιάζονται στον [πίνακα 15](#).

2010	Στεγαστικά δάνεια	Καταναλωτική πίστη	Λοιπά καταναλωτικά δάνεια
Ετήσια μεταβολή	-0,065%	-2,672%	0,649%
Μεγαλύτερη αύξηση	0,395%	3,123%	6,010%
Μικρότερη αύξηση/μείωση	-0,019%		
Μεγαλύτερη μείωση	1,439%	1,021%	1,105%

Πίνακας 15. Μεταβολή δανείων έτους 2012.

Κεφάλαιο 6.

Συμπεράσματα.

Καταρχάς παρατηρούμε τη σταδιακή μείωση του ρυθμού αύξησης των στεγαστικών δανείων τα πρώτα χρόνια της κρίσης. Στη συνέχεια, παρατηρείται σταδιακά μια σταθεροποίηση, η οποία βαθμιαία μετατρέπεται σε πτωτική τάση. Τούτο δικαιολογείται από το γεγονός ότι μόλις ξέσπασε η κρίση, αμέσως οι τράπεζες σταμάτησαν να χορηγούν δάνεια, τόσο σε μη πιστοληπτικά αξιόπιστους δανειολήπτες όσο και σε ικανούς να τα αποπληρώσουν. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από το [διάγραμμα 5](#), όπου απεικονίζεται ξεκάθαρα η μετάβαση στην πλήρη έλλειψη χορηγήσεων δανείων, έστω και προσωρινά.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι από το 2010 και μετά η ετήσια μεταβολή των στεγαστικών δανείων είναι σταθερά αρνητική με μικρές, σχετικά, μεταβολές σε σχέση με την αλματώδη αύξησή τους το 2007. Τα καταναλωτικά δάνεια παρουσιάζουν και αυτά μειώσεις, ωστόσο τούτες είναι μικρότερες από τις αντίστοιχες των στεγαστικών.

Η μείωση των στεγαστικών δανείων από τη μια πλευρά δείχνει θετικό σημάδι, καθώς μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι τα νοικοκυριά δε χρεώνονται όσο παλαιότερα. Ωστόσο, το συμπέρασμα αυτό κρίνεται λανθασμένο, καθώς πολλά δάνεια τα οποία αποπληρώνονταν κανονικά πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης δεν εξυπηρετούνται πλέον, με συνέπεια να μη συμπεριλαμβάνονται τα υπόλοιπά τους στα στεγαστικά δάνεια που εξυπηρετούνται και να εμφανίζεται μια παραπλανητική εικόνα. Άλλωστε, από το [διάγραμμα 10](#), όπου απεικονίζονται τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά, είναι εμφανής η εκτίναξη του χρέους τους ως ποσοστό του εισοδήματος.

Διάγραμμα 24. Εξέλιξη του υπολοίπου των στεγαστικών δανείων προς τα Ελληνικά νοικοκυριά ανά τρίμηνο (2007 – 2015).⁵⁰

Σύμφωνα με το [διάγραμμα 24](#), τα υπόλοιπα των στεγαστικών δανείων προς τα νοικοκυριά αυξήθηκαν αλματωδώς τα πρώτα δύο χρόνια, από τα περίπου 60 δις ευρώ στα 77.7 δις ευρώ μέσα σε μόλις δύο χρόνια, σημειώνοντας αύξηση που αγγίζει το 29%. Ωστόσο σταδιακά ο ρυθμός ανόδου επιβραδύνεται γεγονός που οφείλεται στην κρίση, η οποία «επέβαλε» στις τράπεζες τη χορήγηση δανείων με πολύ πιο αυστηρά κριτήρια. Στη συνέχεια ο ρυθμός ανόδου του υπολοίπου σταδιακά επιβραδύνεται μέχρι το Σεπτέμβριο του 2010, όταν αγγίζουν το «υψηλό» όριο των 81,2 δις ευρώ. Στη συνέχεια ακολουθεί η σταδιακή μείωση του υπολοίπου, με επιταχυνόμενους αρχικά ρυθμούς, αγγίζοντας τα 71 περίπου δις το Δεκέμβριο του 2013, έχοντας μειώσει την αξία τους κατά περίπου 12,50%. Στη συνέχεια η πτώση επιβραδύνεται, αλλά συνεχίζει την πορεία της μέχρι και τη λήξη του 2015.

⁵⁰ Για το 2011 διατίθενται μόνο στοιχεία του Δεκεμβρίου.

Διάγραμμα 25. Εξέλιξη του υπολοίπου της καταναλωτικής πίστης των Ελληνικών νοικοκυριών ανά τρίμηνο (2007 – 2015).⁵¹

Στο [διάγραμμα 25](#) απεικονίζεται η πορεία της καταναλωτικής πίστης από το 2007 έως και το 2015. Ειδικότερα, τούτη αρχικά παρουσιάζει αλματώδη άνοδο, καθώς μέσα σε δύο περίπου έτη ανεβαίνει από τα 27,5 δις ευρώ στα 36 δις ευρώ, σημειώνοντας μια εντυπωσιακή αύξηση κατά 30,8%. Ακολουθούν, συνέπεια της κρίσης, σχεδόν δύο χρόνια σχετικής στασιμότητας και μικρών μεταβολών και στη συνέχεια η πτώση που επέρχεται είναι εντυπωσιακή. Μέσα σε λιγότερα από τρία έτη, τα υπόλοιπα της καταναλωτικής πίστης συρρικνώνονται από τα 36 δις στα 29,5 δις ευρώ, καταγράφοντας μια πτώση ύψους 18,7%. Πρόσκαιρα η μείωση ανακόπτεται, καθώς μειώνεται ο ρυθμός της πτώσης, ωστόσο σταδιακά αυξάνεται η πτωτική πορεία με συνέπεια στα τέλη του 2015 τα υπόλοιπα να βρίσκονται σε χαμηλότερο ύψος από το πρώτο τρίμηνο του 2007!

⁵¹ Για το 2011 διατίθενται μόνο στοιχεία του Δεκεμβρίου.

Βιβλιογραφία.

1. Αγγελόπουλος, Π. (2010). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Γ' Ανανεωμένη Έκδοση. Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη.
2. Αλεξάκης Π. (1999). Τραπεζικό Περιβάλλον, τόμος Β, Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
3. Θωμαδάκης Σ. & Ξανθάκης Μ. (2011). Αγορές χρήματος και κεφαλαίου, Β' Έκδοση. Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη.
4. Παπαδάκης Ι. (1999). Τραπεζικό Περιβάλλον, τόμος Α, Νομισματική Θεωρία και Πολιτική, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
5. Σαπουντζόγλου Γ., Πεντότης Χ. (2009). Τραπεζική Οικονομική, τόμος Α', Αθήνα. Εκδόσεις Μπένου.
6. Φαρσαρώτας Ι. (2009). Κατανοώντας τη σύγχρονη τραπεζική. Αθήνα – Κομοτηνή. Εκδόσεις Α. Σάκκουλα.
7. Howells, P. , Bain K. (2009). Χρήμα, Πίστη Τράπεζες. Μια ευρωπαϊκή προσέγγιση. Τόμος Α'. Εκδόσεις Κριτική.

Ηλεκτρονικές πηγές:

8. Η Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ βρίσκεται στον ακόλουθο σύνδεσμο:
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2016.pdf>.
  9. Αντίστοιχα, για το 2014, στο σύνδεσμο:
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>.
  10. Το Οικονομικό Δελτίο της ΤτΕ , τεύχος 44, στο σύνδεσμο:
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201612.pdf>.
  11. Η Νομισματική Πολιτική 2015 – 2016, στο σύνδεσμο:
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/NomPol20152016.pdf>.
- Οι επετηρίδες της ΕΛΣΤΑΤ στους ακόλουθους συνδέσμους:
12. http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00060.pdf για το 2008 και

13. http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00061.pdf για το 2009.
14. Οι εκθέσεις για το ΑΕΠ στο σύνδεσμο:
https://www.statistics.gr/documents/20181/1234955/greek_economy_30-10-2015.pdf/3d9d29d9-b486-487e-a12c-2c787d054467, σελ. 6 , 8.
15. Το διάγραμμα του χρηματοπιστωτικού συστήματος βασίζεται σε αυτό που βρίσκεται στο σύνδεσμο: <https://www.dailyeconomics.gr/oikonomikoi-oro/xrimatopistwtiko-sustima> κάνοντας κλικ στην υποενότητα: Πώς λειτουργεί το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.
16. Μαρσέλλου, Αι. και Μπασιάκος, Γ. (2013). Υπερχρεωμένα νοικοκυριά και ελληνική οικονομία, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, στο σύνδεσμο:
www.ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2015/05/Report-10.pdf